

Araştırma Makalesi

DOI: 10.17828/yalovasosbil.1849145

Nisan 2026, Cilt: 16, Sayı: 1, ss.153-175.

Çağdaş Sosyolojik Düşüncenin Haritası: Kuramsal Gelenekler Işığında Sosyologların Perspektifleri

Arif Akbaş*

Öz

Bu çalışma, çağdaş sosyolojik düşüncenin çok yönlü yapısını klasik, modern ve güncel kuramsal yaklaşımlar arasındaki etkileşim bağlamında yeniden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada işlevselcilik, çatışma kuramı, sembolik etkileşim ve faydacılık gibi temel yaklaşımlar; postmodernizm, feminizm, kültürel sosyoloji, ağ kuramı ve yeni materyalizmle karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Çalışmanın ana sorusu, “Klasik ve modern kuramlarla güncel sosyolojik eğilimler arasındaki etkileşim sosyolojinin çözümleme sınırlarını nasıl dönüştürmektedir?” biçiminde ifade edilmiştir. Belge çözümlemesi yöntemiyle yürütülen araştırmada seçilen sosyologların kuramsal konumları betimleyici içerik çözümlemesiyle sınıflandırılmıştır. Bulgular, çağdaş sosyolojinin tek bir kuramsal çerçeveye bağlı kalmayan çoğul bir yapıya yöneldiğini göstermektedir. Klasik kuramlar, güncel açılımlarla birleşerek yeni sentezlere kapı aralamakta; kültürel sosyoloji, feminist kuram, ağ toplumuna ilişkin tartışmalar ve yeni materyalist yaklaşımlar, sosyolojik tasavvurun kapsamını genişletmektedir. Çalışma, Türkiye’de sosyoloji yazınında artan yerli kavram ihtiyacına dikkat çekmekte ve kuramsal çerçevelerin yerel toplumsal bağlamla uyumlu biçimde yeniden düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sonuç olarak, sosyolojinin güncel toplumsal sorunlara yanıt verebilmesi için klasik miras ile yeni açıklama modelleri arasında daha bütünlüklük, katmanlı ve yerli düşünceyi önceleyen bir yaklaşım önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Sosyoloji Teorisi, Bilgi Sosyolojisi, Sosyolojik Tahayyül, Teorik Çoğulculuk, Çağdaş Paradigmalar.*

Atf Bilgisi: Akbaş, Arif. “Çağdaş Sosyolojik Düşüncenin Haritası: Kuramsal Gelenekler Işığında Sosyologların Perspektifleri”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* 16/1 (2026), 153-175. DOI:10.17828/yalovasosbil.1849145

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi: 25.12.2025

Kabul Tarihi: 06.04.2026

Yayın Tarihi: 30.04.2026

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Araştırma ikincil verilere sahip bir çalışma olduğu için etik beyana gerek yoktur. (Arif AKBAŞ)

Yazar makalenin yayınlanan versiyonunu okumuş ve kabul etmiştir.

Finansman: Bu çalışma herhangi bir fon desteği almamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemektedir.

İntihal: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Lisans: CC BY-NC 4.0

* Öğr. Gör. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, aakbas@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8480-4350

Research Article

DOI: 10.17828/yalovasosbil.1849145

April 2026, Volume: 16, Issue:1, pp.153-175.

The Map of Contemporary Sociological Thought: Sociologists' Perspectives in the Light of Theoretical Traditions

Arif Akbaş*

Abstract

This study aims to re-evaluate the multi-layered structure of contemporary sociological thought by examining the interaction between classical and modern theoretical traditions and recent approaches. The analysis compares foundational frameworks such as functionalism, conflict theory, symbolic interaction, and utilitarian perspectives with postmodernism, feminism, cultural sociology, network theory, and new materialism. The main research question is expressed as follows: "How does the interaction between classical and modern theories and contemporary sociological trends transform the analytical boundaries of sociology?" Using document analysis, the study classifies selected sociologists' theoretical positions through descriptive content analysis. The findings indicate that contemporary sociology has shifted toward a plural and non-monolithic structure. Classical theories, when combined with recent developments, open the way for new syntheses; cultural sociology, feminist theory, debates on network society, and new materialist approaches expand the scope of sociological imagination. The study emphasizes the growing need for locally generated concepts within Turkish sociology and argues for rethinking theoretical frameworks in alignment with the local social context. Ultimately, it proposes a more integrated, multilayered, and locally grounded approach that strengthens the connection between classical heritage and new explanatory models to enable sociology to respond effectively to current social issues.

Keywords: *Sociology Theory, Sociology of Knowledge, Sociological Imagination, Theoretical Pluralism, Contemporary Paradigms.*

Citation Information: Akbaş, Arif. "The Map of Contemporary Sociological Thought: Sociologists' Perspectives in the Light of Theoretical Traditions". *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* 16/1 (2026), 153-175. DOI: 10.17828/yalovasosbil.1849145

Article Information

Received: 25.12.2025

Accepted: 06.04.2026

Published: 30.04.2026

Ethical Statement: It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to during the preparation of this study, and that all sources utilized have been properly cited in the references. Since the research is based on secondary data, an ethics statement is not required. (Arif AKBAŞ)

The author read and approved the final manuscript.

Funding: This study did not receive any financial support.

Conflict of Interest: The author declare that there is no conflict of interest.

Plagiarism: This article was reviewed by at least two referees and confirmed to be free of plagiarism.

License: CC BY-NC 4.0

* Lecturer Dr., Sivas Cumhuriyet University, Department of Marketing and Advertising, aakbas@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8480-4350

Giriş

Doğumda yaşam beklentisinin yükselmesi, ekonomik kalkınmanın önemli göstergelerinden biri sayılır; aynı zamanda toplumsal yapıdaki dönüşümlerin de habercisidir. Ekonomik altyapıdaki değişimlerin toplumsal ilişkileri dönüştürdüğüne dair kabul, işlevselcilik ve çatışma kuramı gibi klasik sosyolojik yaklaşımlarla doğrudan ilişkilidir. Sosyal ilişkiler ile sistemlerin incelenmesi olarak sosyoloji, çevremizdeki dünyayı daha iyi anlamamıza ve onunla etkileşim kurmamıza yardımcı olabilecek birçok teoriye sahiptir. Bu durum, aynı fenomenleri açıklamaya çalışan farklı kuramsal yaklaşımların yanı sıra geniş bir sosyal sistem ve sorun yelpazesini ele alan teorileri de kapsamaktadır. Teori, dünya hakkında bir şeyler açıklamamıza yardımcı olan bir dizi ilkedir. Aynı şekilde, diğer bilgiye dayalı teorilerin dünyayı açıklaması gibi, sosyolojik teoriler de çevremizdeki sosyal dünyayı açıklamak için bize bir çerçeve sunar. Toplumsal düzenin doğası veya toplumsal değişimi etkileyen süreç türleri hakkındaki sorulara cevaplar arar. Ayrıca, çok çeşitli sosyal sorun ve konulara bakan birçok farklı sosyolojik teori türü vardır. Bu nedenle araştırmalara sosyolojik kuramların temel perspektiflerinden hareketle başlamak, sonraki analizler için sağlam bir kuramsal zemin oluşturmaktadır. Çalışmanın teorik omurgası, klasik sosyolojik gelenekler (işlevselci analiz, çatışma, sembolik etkileşimcilik, faydacılık) ile çağdaş açılımlar (postmodernizm, feminizm, kültürel sosyoloji, ağ teorisi, yeni materyalizm) arasındaki etkileşim üzerine kuruludur. Bu çerçeve, sosyolojik düşüncenin tarihi sürekliliğini korurken, güncel paradigmalardan analitik katkıları görünür kılmayı amaçlamaktadır. Böylece çalışma, sosyolojinin epistemolojik çeşitliliğini ve teorik çoğulculuğunu sistematik bir biçimde ortaya koymaktadır. Başlıca sosyoloji kuramları içinde; etkileşimci perspektif [sembolik etkileşimcilik], işlevselci analiz perspektif, çatışmacı yaklaşım, sosyalleşme [sosyalizasyon/ toplumsallaşma], sosyal değişim teorisi, sosyal öğrenme teorisi, etkileme teorisi, feminizm teorisi, post modern teori vb. anılabilir.¹

Sosyolojik tahayyül ya da Sosyolojik hayal gücü, şahsi deneyimleri daha geniş bir sosyal ve tarihi bağlama yerleştiren cemiyetle ilgili gerçekliği anlamak için çerçeveyi tanımlamak üzere sosyoloji alanında kullanılan yaygın terimdir.² Bu kavram Amerikalı sosyolog C. Wright Mills tarafından 1959 tarihli *The Sociological Imagination* adlı kitabında sosyoloji disiplininin sunduğu iç görü türünü tanımlamak için icat edilmiştir.³ Günümüzde bu terim sosyolojiye giriş ders kitaplarında sosyolojinin doğasını ve günlük yaşamdaki önemini açıklamak için kullanılmaktadır. *The Sociological Imagination*'da Mills, toplumsal gerçekliği iki farklı soyut kavramı uzlaştırmaya çalışarak açıklar: “Birey” ve “toplum”. Buna göre Mills, sosyolojik hayal gücünü “özel deneyim ile daha geniş toplum arasındaki ilişkinin farkındalığı” olarak tanımlamaktadır.⁴

Sosyolojik muhayyileler kullanılırken, toplumdaki genel durumlara bakılarak bireyin hayatındaki durumu anlaşılmasına çalışılır. Sosyolojik hayal gücü, bireyin biyografisinin tarihsel süreçlerle nasıl ilişkilendiğini göstermeyi amaçlar. Bu bağlamda sosyolojik imgelem ile sosyolojik bibliyografya birbirini tamamlayan kavramlardır. Anthony Giddens'e göre terim; sosyolojik soruların sorulması ve cevaplanması için yaratıcı düşüncenin uygulanmasıdır. Sosyolojik muhayyileyi kullanan biri, günlük hayatın bildik rutinlerinden uzaklaştığını düşünür.⁵ Bireylerin toplum içindeki konumlarını tarihsel ve sosyolojik bağlamda anlama yönelimleri bulunmaktadır. İnsan, toplumsal konumunu çeşitli biçimlerde anlamlandırmaya yönelik bir eğilim içindedir. Mills, sosyolojik hayal gücünü kullanarak geçerli ve güvenilir sosyolojik çalışmalar yürütmeye yardımcı olacak ipuçları yaratmak istemiştir. Mills, sosyolojik hayal gücünde tarihin önemli bir unsur olduğunu savunmuştur. Farklı tarihi olaylar, modern toplumu bir bütün olarak ve içindeki her bir bireyi de şekillendirmiştir. Bir kişinin geçmiş deneyimleri hayatının diğerlerine (toplum) kıyasla nerede olduğunu görmesini sağlar. Sosyolojik bir tasavvur eksikliği insanları duyarsızlaştırabilir.⁶

Sosyolojik muhayyile, bireyi tarihsel ve toplumsal süreçlerin içine yerleştiren analitik bir bakış açısı sunarken; bu bakış açısını yerleştirmek ve derinleştirmek için sosyolojik düşüncenin gelişim hattını, kavramlarını ve temel tartışmalarını sistematik olarak bilmek gerekir. Tam da bu nedenle, sosyolojik muhayyilenin nasıl uygulanabileceğini anlamak, sosyoloji literatürünün kapsamını, yönelimlerini ve

¹ National University (NU), “Popular Theories of Sociology” (Erişim 29 Mart 2026).

² Course Sidekick (CS), “Reading: Defining the Sociological Imagination” (Erişim 29 Mart 2026).

³ C. Wright Mills, *The Sociological Imagination* (New York: Oxford University Press, 1959), 5–7.

⁴ Mills, *The Sociological Imagination*, 10–15.

⁵ Anthony Giddens, *Sociology* (Cambridge: Polity Press, 2006), 8–9.

⁶ Anthony Giddens, “Sociological Imagination”, *Introduction to Sociology*, ed. Karl Bakeman (New York: W. W. Norton & Company, 1996), 4–9.

tarihsel birikimini bilmeyi gerekli kılar. Bu gereklilik, sosyolojik bibliyografya kavramının neden ele alındığını açıklamaktadır. Çünkü bibliyografya, disiplinin kuramsal çeşitliliğini, tarihsel gelişimini ve araştırma geleneklerini bir araya getirerek sosyolojik muhayyilenin beslendiği düşünsel zemini görünür kılar.

Sosyoloji kaynakçası, sosyoloji konusunda alt disiplinlere göre düzenlenen çalışmaların bir listesidir. Çalışmaların bir kısmı genel sosyoloji antolojilerinden seçilirken, diğer eserler ise genel bir sosyoloji tarihinden veya onun bir bölümünde yer alacak kadar dikkate değer olduğu için seçilmiştir. Sosyoloji, mikro düzeyden, bireye ait faillik ve etkileşimlerdeki sistemlerin ve sosyal yapının, makro düzeye kadar insanın sosyal faaliyetini anlamak için çeşitli ampirik araştırma yöntemlerini kullanarak toplumu inceler. Tarihi sosyoloji; geçmişi, toplumların zaman içinde nasıl geliştiğini ve bunun günümüz üzerindeki etkisini anlamak için sosyolojik ve tarihi yöntemleri birleştiren disiplinler arası bir araştırma alanıdır. Bu makalede, çağdaş teorik gelenekler bağlamında sosyologların görüşleri bibliyografik bir çerçeve içinde incelenmektedir.

Çalışmanın problemi, çağdaş sosyologların kuramsal yaklaşımlarının sosyolojik teoriye nasıl bir katkı sunduğu ve bu katkıların dünya çapında sosyolojik düşüncenin yönelimlerini nasıl şekillendirdiği sorusu etrafında şekillenmektedir. Bu bağlamda temel araştırma sorusu şu şekilde ifade edilebilir: “Klasik ve modern teorik gelenekler ile güncel sosyolojik yaklaşımlar arasındaki etkileşim, çağdaş sosyolojinin analitik sınırlarını nasıl dönüştürmektedir?” Bu sorun, hem teorik hem de metodolojik bir yeniden değerlendirme gerektirmektedir.

Bu çalışma, çağdaş sosyolojideki çok paradigmatlı teorik yapıların, çeşitli sosyologların düşünceleri aracılığıyla yeniden değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Literatürde sosyolojik kuramlar sıklıkla klasik dört temel gelenek (işlevselcilik, çatışmacılık, sembolik etkileşimcilik ve faydacılık) üzerinden okunmakta; ancak postmodernist, feminist ve kültürelci yaklaşımlar bu çerçeveyi genişletmektedir. Bu bağlamda çalışmanın sorunsalı, “Çağdaş sosyologların görüşleri sosyolojik teoriye nasıl bir katkı sunmaktadır?” şeklinde özetlenebilir. Çalışma, betimleyici içerik analizi yöntemiyle seçilen sosyologların kuramsal pozisyonlarını sınıflandırmakta ve bu sınıflandırma üzerinden yerküre çapında sosyolojik düşüncenin haritasını çıkarmayı hedeflemektedir.

Bu çalışmanın amacı, çağdaş sosyolojinin çok-paradigmatlı yapısını, klasik ve modern teorik gelenekler ışığında yeniden değerlendirmektir. Alan yazında sosyolojik kuramlar genellikle dört temel gelenek (işlevselcilik, çatışma, sembolik etkileşimcilik, faydacılık) üzerinden okunurken, bu makale bu çerçeveyi genişleterek postmodernist, feminist ve kültürelci yaklaşımları da tartışmaya açmaktadır. Böylece çalışma, sosyolojik düşüncenin küresel düzlemdeki çeşitliliğini sistematik bir biçimde haritalandırarak, teorik gelenekler arasındaki etkileşimleri ve güncel eğilimleri ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu yönüyle makale, sosyoloji disiplininde teorik çoğulculuğun metodolojik ve tarihi boyutlarını görünür kılarak alan yazına özgün bir katkı sunmaktadır.

Türkiye’de sosyoloji yazını da benzer bir tartışma zeminine sahiptir. Yerli toplumsal yapı, kültür ve tarihsel birikim, ithal kuramsal çerçevelerle her zaman tam örtüşmemekte; bu durum, yerli kavram üretimi ve kuramsal yenilenme gereksinimini artırmaktadır. Bu çalışma, kuramsal çoğulculuğun sunduğu imkânlarla, çağdaş sosyologların görüşlerini sistematik biçimde sınıflandırmayı, klasik ve modern geleneklerle bağlarını ortaya koymayı ve yerli sosyolojik düşünce için yönetsel bir zemin önermeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede araştırmanın temel sorusu, “Klasik ve modern teorik geleneklerle güncel sosyolojik yaklaşımlar arasındaki etkileşim, çağdaş sosyolojinin çözümlene sınırlarını nasıl dönüştürmektedir?” biçiminde formüle edilmiştir. Çalışma, kuramsal gelenekler ile çağdaş açılımların kesiştiği noktaları görünür kılmakta ve sosyolojik düşüncenin bütüncül bir haritasını oluşturmayı hedeflemektedir. Böylece sosyolojinin hem küresel hem de yerel bağlamdaki yönelimlerinin, yeni kavram ve kuramsal açılımlarla nasıl yeniden şekillendiği tartışmaya açılmaktadır.

1. Yöntem

Çalışma, nitel araştırma yaklaşımı kapsamında belge analizi yöntemiyle hazırlanmıştır. Veriler, sosyoloji literatüründe yer alan kitaplar, hakemli makaleler, ansiklopedik kaynaklar ve uluslararası sosyoloji derneklerinin yayınlarından elde edilmiştir. Bu kaynaklar, tarihi ve tematik bağlamları dikkate alınarak sınıflandırılmış ve betimleyici içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Analiz birimi olarak bireyci sosyolog görüşleri seçilmiş, bu görüşler teorik geleneklerle ilişkilendirilerek karşılaştırmalı bir

çerçeve oluşturulmuştur. Bu yöntem, çalışmanın tarihi ve metodolojik tutarlılığını sağlamayı amaçlamaktadır.

2. Tarihi Bağlamda Son Dönem Sosyologları ve Sosyolojileri

Sosyolojik yöntem tartışmalarında önemli katkılar sunan çağdaş sosyologlar arasında Peter Abell özellikle öne çıkmaktadır. Abell, matematiksel sosyal bilime hem nicel hem de nitel katkılarıyla tanınan; metodoloji, bireysel eylem, iş birliği ve örgütsel süreçler üzerine kapsamlı eserler vermiş bir araştırmacıdır. Şu anda, Bayes anlatılarını türettiği ve özellikle grup oluşumu ile kimlik değişiminde işaretli yapıların rolünü inceleyen bir ağ analizi yaklaşımı üzerinde çalışmaktadır. Abell'in *Sosyolojide Model Oluşturma, Pazarlık ve Etkileme Sistemleri Olarak Örgütler, Sosyal Hayatın Sözdizimi: Karşılaştırmalı Anlatıların Teorisi ve Yöntemi, Organizasyon Teorisi: Disiplinler Arası Bir Yaklaşım ve Etnografik Nedensellik*⁷ gibi önemli eserleri bulunmaktadır. Abell'in incelendiği bu çerçevede, sosyolojik yöntem tartışmalarına yön veren bir diğer önemli isim ise Andrew Abbott'tır. Abbott'un burada ele alınmasının nedeni, tıpkı Abell gibi, sosyolojik analizde yöntemsel yenilikler getirmesi; özellikle süreçsel yaklaşımı, zaman vurgusu ve dizi analizi (sequence analysis) yöntemiyle sosyal bilimlerde yeni açılımlar yaratmasıdır. Böylece iki araştırmacı, farklı metodolojik gelenekleri temsil etmelerine rağmen, sosyolojik analizde *modelleme, süreç, zaman, anlatı, dizi ve örgütlenme* gibi ortak temalar etrafında birbirini tamamlayan katkılar sunmaktadır. Chicago Üniversitesi'nde çalışan Amerikalı sosyolog ve sosyal teorisyen Andrew Abbott, meslekler sosyolojisinden yöntem felsefesine, akademik disiplinlerin tarihinden bilgi sosyolojisine uzanan geniş bir yelpazede çalışmalar yürütmüştür. Dizi analizi alanının kurucusu olarak bilinir. Abbott'un başlıca eserleri arasında *Amerikan Psikiyatrisinin Ortaya Çıkışı (1880–1930), Meslekler Sistemi: Uzman İşbölümü Üzerine Bir Deneme, Bölüm ve Disiplin: Chicago Sosyolojisi, Disiplin Kaosu, Zaman Önemlidir: Teori ve Yöntem Üzerine, Keşif Yöntemleri: Sosyal Bilimler İçin Buluşsal Yöntemler ve Süreç Sosyolojisi*⁸ bulunmaktadır. Abbott ayrıca 2000–2016 yılları arasında *American Journal of Sociology*'nin editörlüğünü yapmıştır.

Margaret Abraham, Hofstra Üniversitesi'nde sosyoloji profesörüdür ve Uluslararası Sosyoloji Derneği'nin 18. başkanı (2014-2018) olarak görev yapmıştır. Toplumsal cinsiyet meseleleri, özellikle kadınlarla ilgili araştırmalarıyla ve toplumsal cinsiyet meselelerinin küreselleşme, toplumsal gelenekler, normlar, şiddet içeren davranışlar gibi kavramlarla nasıl bağlantılı olduğuna dair açıklamalarıyla tanınır. Araştırma ilgi alanları cinsiyet alanıdır ve sosyolojiye feminist ve kesişimli bir bakış açısı getirir. Yayınları içinde; *Hindistan ve İsrail'deki Hintli Yahudilerde ikili etnik kimlik ve marjinalite, Eylem araştırması, topluluk uygulamaları ve kamu politikası yoluyla yer ve aidiyetin dönüştürülmesi, Güncel Sosyoloji, Vatandaşlığın Konturları: Kadınlar, Çeşitlilik ve Vatandaşlık Uygulamaları, Küreselleşme ve Çağrı Merkezi Endüstrisi, Tarifisiz Konuşmak: ABD'deki Güney Asyalılar Arasında Evlilik İçi Şiddet* özellikle ön plana çıkmıştır.⁹ *Mark Abrams*, istatistikî araştırma ve fikir yoklamasında yeni tekniklere öncülük eden bir İngiliz sosyal bilimci ve pazar araştırması uzmanıdır. Abrams, Michael Young yönetimindeki Sosyal Bilimler Araştırma Konseyinde Anket Araştırma Birimi'nin Direktörü olmak için 1970 yılında Research Services Limited başkanlığından ayrılmıştır. En önemli yapıtları içinde; *Para ve Değişen Medeniyet, Büyük Britanya Nüfusu, İngiliz Halkının Durumu, İngiltere'de Değerler ve Sosyal Değişim, Altmışlı Yaşlarındaki İnsanlar, Üç Puan ve Onun Ötesinde, Yarının Gazete Okuma Halkı, Emek Kaybetmeli mi? Genç Tüketici, Sosyal Araştırmalar ve Sosyal Eylem* yer almaktadır.¹⁰ Abrams, daha çok sayısal sosyoloji ile ilgilenen bir sosyologdur.

Janet Abu-Lughod, dünya sistemleri teorisine ve kente özgü sosyolojiye büyük katkılarda bulunan Amerikalı bir sosyologdur. *Kahire: Muzaffer Şehrin 1001 Yılı, Rabat, Fas'ta Kentsel Dönüşüm, Avrupa Hegemonyasından Önce: Dünya Sistemi, Değişen Şehirler: Kent Sosyolojisi, New York, Chicago, Los Angeles: Amerika'nın Küresel Şehirleri, Chicago, New York ve Los Angeles'ta Irk, Uzay ve Ayaklanmalar* diye çeşitli araştırmaları vardır.¹¹ *Laura Jane Addams*, Amerikalı bir yerleşim aktivisti, reformcu, sosyal hizmet uzmanı, sosyolog, kamu yöneticisi, filozof ve yazardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde sosyal hizmet ve kadınların oy hakkı elde etmesinde önemli bir liderdi. En önemli eseri ise *Kadınların Hafızasınının*

⁷ Peter Abell, *Model Building in Sociology* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1971), 4–5.

⁸ Andrew Abbott, "Curriculum Vitae", University of Chicago (Erişim 23 Nisan 2026).

⁹ Margaret Abraham, "Faculty Profile", Hofstra University (Erişim 22 Nisan 2026).

¹⁰ Michael Warren, "Abrams, Mark Alexander [formerly Max Alexander Abramowitz]," *Oxford Dictionary of National Biography*, 1–7.

¹¹ Janet L. Abu-Lughod, *Before European Hegemony: The World System A.D. 1250–1350* (New York: Oxford University Press, 1991), 14.

Uzun Yolu'dur.¹² *Theodor W. Adorno*, Alman filozof, sosyolog, psikolog, müzikolog ve bestecidir. Çalışmaları Ernst Bloch, Walter Benjamin, Max Horkheimer, Erich Fromm ve Herbert Marcuse gibi düşünürlerle ilişkilendirilen *Frankfurt Eleştirel Teori Okulu*'nun önde gelen bir üyesiydi. Hegel, modern toplumun eleştirisi için gerekliydi. Hem faşizmin hem de kültür endüstrisi dediği şeyin bir eleştirmeni olarak, *Dialectic of Enlightenment* (1947), *Minima Moralia* (1951) ve *Negative Dialectics* gibi yazıları (1966)-Avrupa Yeni Solu'nu güçlü bir şekilde etkilemiştir. 20. yüzyılın başlarında Avrupa'da varoluşçuluk ve pozitivistimin yer aldığı modanın ortasında, Adorno, Kierkegaard ve Husserl'in çalışmaları aracılığıyla ontoloji ve ampirizmin ikiz cazibesini eleştiren diyalektik bir doğa tarihi anlayışı geliştirmiştir. Eserleri içinde *Kierkegaard: Estetiğin İnşası, Aydınlanmanın Diyalektiği, Müzik Akımı, Kant'ın 'Saf Aklın Eleştirisi', Martin Luther Thomas'ın Radyo Adreslerinin Psikolojik Tekniği, Beethoven: Müzik Felsefesi; Parçalar ve Metinler, Kültür Endüstrisi, Estetik Teori, Kritik Modeller: Müdahaleler ve Sloganlar, Alban Berg: En Küçük Halkanın Efendisi, Olumsuz Diyalektik, Gece Müziği: Müzik Üzerine Denemeler 1928–1962, Özgünlük Jargonu, Yarı Bir Fantasia, Kritik Modeller: Müdahaleler ve Sloganlar, Hegel: Üç Çalışma, Müzik Sosyolojisine Giriş, Literatür Notları II, Mahler: Müzikal Bir Fizyonomi, Ses Figürleri, Edebiyata Notlar I, Dissonanzen. Müzik in der verwalteten Welt, Epistemolojiye Karşı: Bir Metakritik; Husserl Çalışmaları ve Fenomenolojik Çatışmalar, Prizmalar, Wagner'in Arayışında, Minima Moralia: Hasarlı Yaşamdan Yansımalar, Otoriter Kişilik, Yeni Müzik Felsefesi, Filmler İçin Beste Yapmak* vardır.¹³

Richard D. Alba, Amerika, Fransa ve Almanya'daki çalışmaları ile çağdaş, çok ırklı göç çağına uyacak asimilasyon teorisi geliştirmesiyle tanınır. Alba'nın asimilasyon teorisi üzerine metni (Victor Nee ile birlikte yazılmıştır), *Remaking the American Mainstream* (2003), Amerikan Sosyoloji Derneği'nin Thomas & Znaniecki Ödülü'nü ve Eastern Sociological Society'nin Mirra Komarovsky Ödülü'nü kazanmıştır.¹⁴ *Francesco Alberoni*, İtalyan gazeteci ve sosyoloji profesörüdür. 1979'da Alberoni en çok satan kitabı *Falling in Love*'ı yayınlamıştır. Hareketler ve Kurumlardan gelen fikirleri ve teorik modelleri daha da geliştiren ve genişleten kitapta, âşık olma deneyiminin özünde kolektif bir hareketin ortaya çıkan hali (veya "ateşlenme durumu") olduğunu savunulmaktadır. Sosyal psikoloji açısından aşk en az iki kişilik sosyolojik bir faaliyettir.¹⁵ *Martin Albrow*, küreselleşme, küresel çağ teorisi ve küresel sivil toplum üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan bir İngiliz sosyologdur. Küreselleşmenin kaçınılmaz tek yönlü bir süreç olduğu ve hem modern hem de post modern çağların yerini yeni bir çağın aldığı görüşüne karşı çıkmaktadır. Kitapları şunlardır: *Bürokrasi, Max Weber'in Sosyal Teori İnşası, Örgütlerin Duyguları Var mı? Sosyolojiye Başlangıç, Küresel Çağda Sosyal ve Kültürel Değişim, Frankfurt Okulu, Paylaşılan Bir İnsan Geleceğinde Çin'in Rolü* vb. 1996'da yayımlanan *Küresel Çağ: Modernitenin Ötesinde Devlet ve Toplum* çalışmasıyla European Amalfi Prize'ı kazanmıştır.¹⁶ Küreselleşme fikrini tartışan pek çok yazar, onu modern toplumların önceden belirlenmiş gelişme yollarının devamı olarak görmektedir. Postmodernist yazarlar ise aksine tarihi anlatının önemini tamamen gözden kaçırmaktadırlar. Günümüzün tarihi, Küresel Çağ'a geçişi anlamak için açık bir dönemsal teoriye ihtiyaç duymaktadır. Küresellik modernitenin yerini aldığı devlette, hükümette, ekonomide, kültürde ve toplulukta genel bir merkezizleşme olmaktadır. Gerileyen ulus devlet karşısında toplumun kalıcı önemini geri kazanması için açık bir potansiyel her zaman bulunmaktadır.

Jeffrey Charles Alexander, Amerikalı bir sosyolog ve önde gelen bir sosyal teorisyendir. "Güçlü program" olarak bahsettiği kültürel sosyoloji okulunun kurucu figürüdür. Sosyolojide neo-işlevselciliği beş merkezi eğilime sahip olarak gören Jeffrey C. Alexander tarafından Talcott Parsons'un düşüncesinin yeniden canlandırılmasını temsil eder. Yeni işlevselcilik; çok boyutlu hem mikro hem de makro analiz düzeylerini, işlevselciliği sola itmek ve Parsons'un modernite konusundaki iyimserliğini reddetmek, fonksiyonel analizde üstü kapalı bir demokratik hamleyi savunmak, çatışma yönelimini sürece dahil etmek, belirsizliği ve etkileşimli yaratıcılığı vurgulamayı savunmaktadır. Alexander'ın kitapları arasında; *Travmayı Anlatmak: Kolektif Acı Çekmenin Etkisi Üzerine, Sosyal Yaşamın Anlamları: Bir Kültürel Sosyoloji, Kültürel Travma ve Kolektif Kimlik, Sosyal Performans: Sembolik Eylem, Kültürel Edim bilim ve Ritüel, Sivil Alan, Sosyolojiye Çağdaş Bir Giriş: Geçiş Döneminde Kültür ve Toplum, Performans ve Güç, Mısır'da Performatif Devrim: Kültürel Güç Üzerine Bir Deneme, Travma: Sosyal Bir Teori, Modernitenin Karanlık Yüzü* sayılabilir.¹⁷ *Louis Pierre Althusser*, Cezayir kökenliydi. Paris'teki *École*

¹² Jane Addams, *The Long Road of Woman's Memory* (New York: The Macmillan Company, 1916), 1–2.

¹³ Stefan Müller-Dooch, *Adorno: A Biography* (Cambridge: Polity Press, 2005), 2–16.

¹⁴ Richard Alba - Victor Nee, *Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2005), 7–9.

¹⁵ Francesco Alberoni, *Innamoramento e amore* (Milano: Garzanti, 1979), 15.

¹⁶ Martin Albrow, *The Global Age: State and Society Beyond Modernity* (Cambridge: Polity Press, 1996), 2–8.

¹⁷ Jeffrey C. Alexander, "Curriculum Vitae", Yale University (Erişim 21 Nisan 2023).

normale supérieure'de okuyan Fransız Marksist filozoftur. Althusser, Fransız Komünist Partisi'nin (Parti communiste français, PCF) uzun süredir üyesi olup aynı zamanda güçlü bir eleştirmeniydi.¹⁸ Argümanları ve tezleri, Marksizm'in teorik temellerine saldırıldığını gördüğü tehditlere karşı kurulmuştu. Bunlar, hem ampirizmin Marksist teori üzerindeki etkisini hem de Avrupa komünist partilerinde bölünmeler olarak tezahür eden hümanist ve reformist sosyalist yönelimleri ve ayrıca kişilik ve ideoloji kültür sorununu içeriyordu. Althusser genellikle yapısal bir Marksist olarak anılır. Fikirleri Fransız yapısalcılığı ile de yakından ilişkiliydi. Başlıca eserleri arasında: *Montesquieu: Politika ve Tarih, Marks İçin, Kapital'i Okumak, Lenin ve Felsefe, John Lewis'e Yanıt, Öz Eleştirinin Unsurları, Felsefe ve Bilim Adamlarının Kendiliğinden Felsefesi, Pozisyonlar (1964-1975), Gelecek Uzun Sürer, Komünist Partide artık ne olamaz? Psikanaliz Üzerine Yazılar, Kapitalizmin Yeniden Üretimi Üzerine, Hegel'in Hayaleti: Erken Yazılar, Siyaset ve Tarih: Montesquieu, Rousseau, Marx, Hümanist Tartışma ve Diğer Metinler, Karşılaşma Felsefesi: Daha Sonraki Yazılar, Tarih ve Emperyalizm: Yazıları vardır.*¹⁹

Edwin Amenta, en çok sosyal politika, toplumsal hareketler ve New Deal üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Amerikalı bir sosyologdur. Amenta, yaşlılık maaşları için Townsend hareketini ve diğer New Deal hareketlerini incelemenin bir sonucu olarak geliştirdiği *Politik Arabuluculuk Teorisi* aracılığıyla akademisyenlerin sosyal hareket etkilerini kavramsallaştırma, inceleme ve açıklama biçimlerini etkilemiştir. Kitapları arasında *Siyaset Sosyolojisinde Wiley-Blackwell Companion, Bold Relief: Kurumsal Politika ve Modern Amerikan Sosyal Politikasının Kökenleri* önemlidir.²⁰ *Nancy Tatom Ammerman*, Boston Üniversitesi İlahiyat Okulu'nda Amerikalı bir din sosyolojisi profesörüdür. *Gündelik Din: Modern Dini Yaşamları Gözlemlemek, İnanç Sütunları: Amerikan Cemaatleri ve Ortakları, Geçiş Cemaatleri, Cemaatleri İncelemek: Yeni Bir El Kitabı, Cemaat ve Cemiyet, Çağdaş Toplumda İş, Aile ve Din, Hristiyan Fundamentalistlerinin Muhasebesi, Güneyli Baptistler Hakkında Gözlemler: Değişen Bir Mezhep Üzerine Çoklu Perspektifler, Baptist Savaşları: Güney Baptist Sözleşmesinde Sosyal Değişim ve Dini Çatışma, İncil Müminleri: Modern Dünyada Fundamentalistler* diye çalışmaları vardır.²¹ *Elijah Anderson*, ülkenin (ABD) önde gelen kent etnograflarından ve kültür teorisyenlerinden biridir. Anderson en çok *Sokağın kodu: Edep, şiddet ve şehir içi ahlaki yaşam* (1999) adlı kitabıyla tanınır.²² *Eric Anderson*, ergen erkeklerin cinsiyeti ve cinsellikleri konusunda uzmanlaşmış Amerikalı bir sosyolog ve seksologdur. En önemli yapıtı ise *Oyunda: Eşcinsel Sporcular ve Erkeklik Kültürü*'dür.²³ Dünyada her ne kadar aykırı/ uçta bir hareket olsa da LGBT üzerine sosyoloji kürsülerinde birçok çalışma da yapılmaktadır.

Kevin B. Anderson, Amerikalı bir sosyolog, Marksist hümanist, yazar ve profesördür. Anderson, Kaliforniya Üniversitesi, Santa Barbara'da (UCSB) Sosyoloji, Siyaset Bilimi ve Feminist çalışmalar profesörüdür. Daha önce DeKalb'deki Northern Illinois Üniversitesi'nde Sosyoloji Profesörü ve Purdue Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi, Sosyoloji ve Kadın Çalışmaları Profesörüydü. Monografileri içinde *Lenin, Hegel ve Batı Marksizmi: Eleştirel Bir Çalışma, Margins'te Marx: Milliyetçilik, Etnisite ve Batılı Olmayan Toplumlar Üzerine, Devrimin Diyalektiği: Irk, Cinsiyet ve Sömürgecilik Merceğinden Hegel, Marksizm ve Eleştirileri, Foucault ve İran Devrimi: Cinsiyet ve İslamcılığın Baştan Çıkarması* son derece kaliteli yayınlardır.²⁴ Ayrıca Marksist teori, Michel Foucault, Frankfurt Okulu ve ABD ve Avrupa'daki çağdaş gelişmeler üzerine geniş çapta yazılar yazmıştır.

Stanislav Andreski, Polonyalı-İngiliz bir sosyologdur. Klasik eseri *Social Sciences as Sorcery*'de (1972) modern sosyal bilimlerde yaygın olan "iddialı, belirsiz laf kalabalığı" suçlamalarıyla tanınır. İşleri arasında; *Askeri Organizasyon ve Toplum, Karşılaştırmalı Sosyolojinin Unsurları, Afrika Çıkmazı: Modernleşmenin Patolojisi Üzerine Bir Araştırma, Asalaklık ve Yıkım: Latin Amerika Örneği, Büyücülük Olarak Sosyal Bilimler, ABD'de Bir Devrimin Beklentileri, Frengi, Püritenlik ve Cadı Avları, Savaşlar,*

¹⁸ William S. Lewis, *Louis Althusser and the Traditions of French Marxism* (Lanham, MD: Lexington Books, 2005), 4–7.

¹⁹ Warren Montag, *Althusser and His Contemporaries: Philosophy's Perpetual War* (Durham, NC: Duke University Press, 2013), 20.

²⁰ Edwin L. Amenta, *Lost Ground: American Social Spending and Taxation Policies in Depression and War* (Chicago: University of Chicago, Sosyoloji Bölümü, Doktora Tezi, 1989), 5.

²¹ Nancy T. Ammerman, "Honorary Doctors of the Faculty of Theology–Uppsala University", Uppsala University, (Erişim 24 Nisan 2023).

²² Elijah Anderson, *Code of the Street: Decency, Violence, and the Moral Life of the Inner City* (New York: W. W. Norton, 1999), 150.

²³ Eric Anderson, *In the Game: Gay Athletes and the Cult of Masculinity* (Albany, NY: State University of New York Press, 2005), 3–4.

²⁴ Kevin B. Anderson, *Marx at the Margins: On Nationalism, Ethnicity, and Non Western Societies* (Chicago: University of Chicago Press, 2016), 7–8.

*Devrimler, Diktatörlükler vs.*²⁵ sayılabilir. *Robert Cooley Angell*, Amerikalı bir sosyolog ve eğitimciydi. Kendini titiz sosyal bilim araştırmalarının ilerlemesine adanmış olan Angell'in çalışmaları, sosyal bütünleşmeye ve daha barışçıl bir dünya düzeni arayışına odaklanmıştır. Profesör Angell, hem Amerikan Sosyoloji Derneği'ne (1951) hem de Uluslararası Sosyoloji Derneği'ne (1953-1956) başkanlık ederek, disiplininin bahsettiği en yüksek onurları almıştı. *Amerikan Toplumunun Entegrasyonu: Grupların ve Kurumların İncelenmesi, Tarih, Antropoloji ve Sosyolojide Kişisel Belgelerin Kullanımı, Dünya Düzeni Arayışı* vb. yayınları vardır.²⁶ *Aaron Antonovsky*, çalışmaları stres, sağlık ve esenlik (salutogenesis) arasındaki ilişkiyle ilgili olan İsrailli bir Amerikalı sosyolog ve akademisyendir. *Sağlık, Stresle Başa Çıkma, Sağlığın Gizemini Çözmek. İnsanlar Stresi Nasıl Yönetir ve İyi Kalırlar* iki önemli araştırmasıdır.²⁷

Arjun Appadurai, küreselleşme çalışmalarında önemli bir teorisyen olarak tanınan Hintli-Amerikalı bir antropologdur. Antropolojik çalışmalarında ulus devletlerin modernleşmesi ve küreselleşmenin önemini tartışır. En önemli eserlerinden bazıları; *Sömürge Yönetimi Altında İbadet ve Çatışma, Küresel Kültür Ekonomisinde Ayrışma ve Farklılık, Şeylerin Sosyal Yaşamı* bulunmaktadır.²⁸ Appadurai, en iyi bilinen çalışması olan *Küresel Kültürel Ekonomide Ayrışma ve Farklılık*'ta ayrışma meta teorisini ortaya koymaktadır. O'na göre, yeni küresel kültürel ekonomi karmaşık, örtüşen, ayrık bir düzen olarak görülmektedir. Bu düzen beş önemli bileşenden oluşmaktadır: Etnik manzaralar, insanların ve kültürlerin sınırlar boyunca göçüdür. Ortam manzaraları; dünyamızı anlama şeklimizi şekillendiren medya çeşitliliğidir. Tekno manzaralar; teknolojinin (mekanik ve bilgisel) dünya çapında kapsamı ve hareketidir. Finans manzaraları; dünya çapında para ve sermaye akışıdır. İdeoskapes ise küresel fikir ve ideoloji akışıdır. Appadurai, küresel kültürel akışları beş boyuttan oluşan ve sosyal imgelem olarak bilinen bir kültürel etkinlik görüşünü dile getirmektedir. Appadurai, Benedict Anderson'a ait hayali topluluklar kavramını da geliştirmeye itibar etmektedir.

Andrew Arato, The New School'da Sosyoloji Bölümü'nde Siyaset ve Sosyal Teori profesörüdür ve en çok Jean L. Cohen ile birlikte yazdığı, etkili kitabı *Sivil Toplum ve Siyaset Teorisi* ile tanınmaktadır. Arato'nun entelektüel biyografisini, Doğu Avrupa'nın eski komünist ülkelerindeki özellikle de Arato'nun doğduğu ülke olan Macaristan'daki muhalif entelektüellerin düşüncelerindeki evrime sıklıkla paralel olan ve ondan ilham alan farklı bir kronoloji tanımlar. Aynı zamanda, çalışmalarının çoğu, uzun süredir entelektüel ortağı olan Jean L. Cohen ile birlikte şekillenmiştir. Jürgen Habermas'ın felsefi ve sosyolojik çalışmalarından büyük ölçüde etkilenmiştir. Arato'nun entelektüel yolculuğu, birbiriyle örtüşen dört aşamayla basitleştirilebilir: (I) Hegelci Marksist bir "praksis" felsefesinden yararlanarak Marksizmi yeniden canlandırma çabalarıyla başlar. (II) Devlet sosyalizmini toplumların eleştirel bir teorisini inşa etmek için düşünür. Üçüncü aşamada (III) hem Doğu'da hem de Batı'da demokratikleşme projesini ilerletmeyi amaçlayan ahlaki ve analitik bir kategori olarak sivil toplumu post-Marksist bir vurguyla dönüştürmeye işaret eder. Son olarak, Arato çalışmasında (IV) yakın zamandaki anayasa yapımına ilişkin karşılaştırmalı çalışmalar yürütmektedir. Egemenlik sonrası anayasa yapımına ilişkin bir teori geliştirmeye çalışmaktadır. Yayımlanmış kitapları içinde; *Temel Frankfurt Okulu Okuyucusu, Genç Lukács ve Batı Marksizminin Kökenleri, Neo-Marksizm'den Demokratik Teoriye: Denemeler, Hukuk ve Demokrasi Üzerine Habermas: Kritik Mücadeleler, Sivil Toplum, Anayasa ve Meşruiyet, İşgal Altında Anayasa Yapımı: Irak'ta Dayatılan Devrim Siyaseti, Egemen Anayasa Yapımı Sonrası: Öğrenme ve Meşruiyet, Kurucu Gücün Maceraları, Popülizm ve Sivil Toplum: Anayasal Demokrasiye Meydan Okuma* vs. kabul edilmektedir.²⁹

Margaret Scotford Archer, 1995 tarihli *Realist Social Theory: The Morphogenetic Approach* adlı kitabında seçkincilik terimini icat etmesiyle tanınır. Archer, pek çok sosyal teorinin, sosyal fenomenler arasında ortaya çıkan ilişkileri teorileştirme konusundaki isteksizlik veya yetersizlik nedeniyle, ilişkinin bir tarafının nedensel özerklikten mahrum bırakıldığı genel birleştirme kusurundan mustarip olduğunu savunmaktadır. Bu yalnızca yapıya verilen nedensel etkinlikle (aşağıya doğru birleşme) özerkliğin faillikten mahrum bırakılması şeklini alabilir. Alternatif olarak, yalnızca faillığe tanınan nedensel etkinlikle (yukarı doğru birleşme) yapının reddedildiği özerklik biçiminin alternatifi olarak, yalnızca faillığe tanınan nedensel etkinlikle (yukarı doğru birleşme) yapının reddedildiği özerklik biçimini alabilir. Aşağı ve yukarıya ya da tam tersi yukarıdan aşağıya hareketlilik analitik bir düalizm doğurur. Son olarak, yapı ve failin bir arada

²⁵ Christie Davies, "Professor Stanislav Andreski", The Independent (Erişim 19 Nisan 2026).

²⁶ Editors of Encyclopædia Britannica, "Robert Cooley Angell", Encyclopædia Britannica (Erişim 29 Mart 2026).

²⁷ Aaron Antonovsky, *Health, Stress and Coping* (San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1979), 19.

²⁸ Airoots Interviews, "Arjun Appadurai", Airoots (Erişim 21 Mart 2026).

²⁹ Andrew Arato, "Curriculum Vitae", (Erişim 10 Nisan 2026).

bulunduğu merkezi birleştirme biçimine failler yönelebilir. Merkezi birleştirmenin en belirgin örneği, Anthony Giddens'in yapılanma teorisidir. Archer, bu yaklaşıma felsefi gerekçelerle itiraz etmese de analitik gerekçelerle buna itiraz eder: Yapı ve failliği belirlenmemiş birlikte-anayasa hareketleriyle birleştirerek, merkezi birleştirici yaklaşımlar, her yönün görelî etkisinin sosyolojik olarak keşfedilmesi olasılığını engeller. Buna karşın Archer, analitik düalizm yaklaşımını sunar. Yapı ve aktörün karşılıklı bağımlılığını kabul ederken (yani insanlar olmadan hiçbir yapı olmazdı), bunların farklı zaman ölçeklerinde birlikte işlediklerini savunur. O'nun sosyoloji alanında; *İngiltere ve Fransa'da Sosyal Çatışma ve Eğitimsel Değişim: 1789-1848, Eğitim Sistemlerinin Sosyal Kökenleri, Kültür ve Ajans: Kültürün Sosyal Teorideki Yeri, Gerçekçi Sosyal Teori: Morfogenetik Yaklaşım, Eleştirel Gerçekçilik: Temel Okumalar, İnsan olmak: Ajans sorunu, Rasyonel Seçim Teorisi: Sömürgeciliğe Direnmek, Yapı, Ajans ve Dâhili Konuşma, Aşkınlık: Eleştirel Gerçekçilik ve Tanrı, Dünyayı Dolaşmak, Geç Modernitede Dönüşlü Zorunluluk* kitapları yayımlanmıştır.³⁰

Hannah Arendt, Almanya doğumlu Amerikalı bir tarihçi ve siyaset filozoftur. 20. yüzyılın en etkili siyaset teorisyenlerinden birisidir. Arendt, çağdaş totaliter hareketlere ve bilimsel soyutlama ve burjuva ahlakının insan özgürlüğüne yönelik tehdidine dair iç görüler geliştirmek için olayları ve eylemleri kullanan bir siyaset teorisyeni olarak entelektüel tarih üzerine eserler yazmıştır. Entelektüel olarak bağımsız bir düşünürdü, kendisini düşünce veya ideoloji okullarından ayırmaktaydı. Kitapları arasında; *Aziz Augustine'in düşüncesinde aşk kavramı üzerine: Felsefi bir yorum girişimi, Rahel Varnhagen: Romantizmden bir Alman Yahudi'sinin hayat hikâyesi, Kötülüğün Sıradanlığı: Eichmann Kudüs'te, İnsanlık Durumu, Totalitarizmin Kaynakları, Geçmişle Gelecek Arasında, Şiddet Üzerine, Devrim Üzerine, Walter Benjamin (1892-1940), Kamu Vicdanına Çağrı: Sivil İtaatsizlik, Zihnin Yaşamı, Sorumluluk ve Yargı vb.* vardır.³¹ Arendt hiçbir zaman sistematik bir politik teori geliştirmemiş ve yazıları kolayca kategorize edilmese de Arendt'le en yakından özdeşleştirilen düşünce geleneği, Aristoteles'ten Tocqueville'e uzanan sivil cumhuriyetçilik geleneğidir. Siyasi konsepti, sivil katılımı ve toplu müzakereyi vurgulayan aktif vatandaşlık etrafında toplanmıştır. Ne kadar kötü olursa olsun, modern toplumların idari bürokrasinin görelî rahatlığı için doğasında var olan düzensizlikle demokratik özgürlükten sık sık geri çekildiklerini düşünmesine rağmen, hükümetin insan özgürlüğünü söndürmeyi asla başaramayacağına inanıyordu. Bazıları, onun siyasi mirasının, giderek daha az özgür olan bir dünya karşısında özgürlüğü güçlü savunması olduğunu iddia etmişlerdir. Tek bir sistematik felsefeye bağlı kalmaz; bunun yerine totaliterlik, devrim, özgürlüğün doğası, düşünce ve muhakeme kavramlarına odaklanır. Arendt'in ilk büyük kitabı *The Origins of Totalitarianism* "Antisemitizm", "Emperyalizm" ve "Totalitarizm" olmak üzere üç makale olarak yapılandırılmıştır. Arendt tartışmasız en etkili çalışması olan *The Human Condition*'da politik ve sosyal kavramları, emeği, işi ve çeşitli eylem biçimlerini birbirinden ayırır; daha sonra bu ayrımların sonuçlarını araştırır. *Geçmiş ve Gelecek Arasında*, 1954 ile 1968 yılları arasında yazılmış, çeşitli farklı ama bağlantılı felsefi konuları ele alan sekiz makaleden oluşan bir antolojidir. Arendt'in *Devrim Üzerine* kitabı 18. yüzyılın iki ana devrimi olan Amerikan ve Fransız Devrimlerinin bir karşılaştırmasını sunar. *Karanlık Zamanlardaki Erkekler*'de Walter Benjamin, Karl Jaspers, Rosa Luxemburg, Hermann Broch, Pope John XXIII ve Isak Dinesen gibi 20. yüzyılın bazı yaratıcı ve ahlaki figürlerinin entelektüel biyografileri tartışılır. Arendt, son büyük eseri *The Life of the Mind*'ta ahlak felsefesine bir dönüş yapmıştır.

Alcira Argumedo, Los silencios y las voces en América Latina: Notas sobre el pensamiento nacional y popular'de [Latin Amerika'da sesler ve sessizlikler: Ulusal ve Popüler Notlar] merkezi dünyanın ana figürlerinin ve onların Latin Amerikalı çağdaşlarının yol göstericileriyle yüzleşir. Batılı ekonomik-politik düşüncenin kurucu çekirdeklerini araştırır ve popüler sosyokültürel mirasta otonom bir Latin Amerika matrisiyle yüzleşmenin temel izini sürer.³² *Signe Arnfred*, Danimarka feminist faaliyetlerine yakından dâhil olan Danimarkalı bir sosyolog, feminist ve yazardır. '*Kırmızı Çorap Hareketi*'nin önde gelen isimlerinden biri olarak Danimarka'da toplumsal cinsiyet çalışmalarının temelini oluşturan toplantılar ve seminerler düzenlemiştir. 2011'de *Mozambik'te Cinsellik ve Cinsiyet Politikası: Afrika'da Cinsiyeti Yeniden Düşünmek* adlı kitabı yayınlanmış ve beğenilmiştir.³³ *Raymond Aron*, Fransa'nın 20. yüzyılın en önde gelen düşünürlerinden birisidir. Aron, Berlin'de Nazi Partisi'nin iktidara yükselişine tanık olmuş ve tüm totaliter

³⁰ Anthony King, "The Odd Couple: Margaret Archer, Anthony Giddens and British Social Theory," *The British Journal of Sociology* 61, Supp. 1 (2010), 3.

³¹ Elisabeth Young-Bruehl, *Hannah Arendt: For Love of the World* (New Haven: Yale University Press, 1982), 7–15.

³² Alcira Argumedo, *Los Silencios y Las Voces en América Latina: Notas Sobre el Pensamiento Nacional y Popular* (Buenos Aires: Ediciones del Pensamiento Nacional, 1993), 2–7.

³³ Signe Arnfred, *Sexuality and Gender Politics in Mozambique: Rethinking Gender in Africa* (Woodbridge: Boydell & Brewer / James Currey, 2011), 6–7.

sistemlere karşı bir nefret geliştirmiştir. Avusturya Ekolü'nü çok eleştirmiş ve onların özel mülkiyete olan takıntılarını 'ters çevrilmiş bir Marksizm' olarak tanımlamıştır. Aron, her zaman karma bir ekonomiyi çağın normal ekonomik modeli olarak kabul eden aşırı derecede ılımlı bir liberalizm biçimini desteklemiştir. Genellikle Karl Marx ve Carl von Clausewitz üzerine kitaplar yazmıştır. *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri, Çağdaş Alman Sosyolojisi, Demokrasi ve Totalitarizm, Özgürlükler Üzerine Deneme, Sınıf Mücadelesi, Sanayi Toplumu* vb. yapıtlarıyla tanınır. Aron'un sosyolojisinde odak noktası, kendi zamanındaki Marksizm'e olan yaygın entelektüel bağlılığa yönelik eleştirisidir.³⁴ En ünlü eseri *Demokrasi ve Totalitarizm*'de totaliterizmin belirtileri olarak; tek partinin yalnızca siyasi faaliyet üzerinde tekeli vardır, iktidar partisi tarafından desteklenen ve tek otorite olarak statü verilen bir devlet ideolojisi, resmi gerçeğin dağıtımını için kitle iletişim araçlarını kontrol eden devlet bilgi tekeli, devletin kontrollü altındaki büyük ekonomik birimlerle devlet kontrollü bir ekonomi, ekonomik veya mesleki eylemleri suça dönüştüren ideolojik terörü görmüştür. Aron, Sovyet komünizmi, Nazizm ve İtalyan faşizmi arasında paralellikler kurmuştur. Üç siyasi rejimin de totaliter olduğunu düşünmektedir. Aron, Marx'a göre sosyalizmde iktidarın proletaryaya ait olduğunu iddia etmiş ve bu durumu 'proletarya diktatörlüğü' şeklinde tanımlamıştır. Aron, Nazizm ve Sovyet sisteminin benzerliklerini tek parti sistemi, resmî ideoloji, her yerde polis kontrolü, zorbalık şeklinde sıralamış ve karşılaştırmıştır. O'na göre Marksizm, Doğu despotizminin bir teorisidir.³⁵

Stanley Aronowitz; sınıf, kültür, bilim sosyolojisi ve siyaset üzerine çok sayıda kitabın yazarıdır. Fredric Jameson ve John Brenkman ile birlikte, Duke Üniversitesi'nin "Teori, Kültür, İdeoloji" alt başlıklı bir dergisi olan "*Social Text*"in kurucu editörüdür. *Taking It Big: C. Wright Mills and the Making of Political Intellectuals*'in yayınlanmasından sonra verdiği bir röportajda Mills'in düşünceleri üzerindeki etkisinden şu sözlerle bahsetmiştir: "Kendi deneyimlerimin bir sonucu ya da iç görülerim tarafından; sendikacı aktivist olarak entelektüel bir işçi olmam, Mills örneğinden hareketle teşvik edilmişti. Onun fikirleri beni bir dereceye kadar yönlendirmekteydi. Mills, C. Wright, *White Collar: The American Middle Classes* [Beyaz Yakalı: Amerikan Orta Sınıfları] ile *The Power Elite* [Elit Güç] çalışmalarıyla günümüz için zorlayıcı entelektüel bir program oluşturmaktadır."³⁶ Aronowitz'in sosyolojisi içinde; *Ortodoksluğa Karşı: Sosyal Teori ve Hoşnutsuzlukları, Amerikan İşçi Partisinin Ölümü ve Yaşamı: Yeni Bir İşçi Hareketine Doğru, Amerika'yı Onurlandırın: Faşizmin Doğası, Ona Karşı Tarihi Mücadeleler ve Günümüz İçin Bir Strateji, Sahte Vaatler: Amerikan İşçi Sınıfı Bilincinin Şekillenmesi, Yemek, Barınak ve Amerikan Rüyası, Tarihi Materyalizmde Kriz: Marksist Teoride Sınıf, Politika ve Kültür, İşçi Sınıfı Kahramanı: Emek için Yeni Bir Strateji, Güç Olarak Bilim: Modern Toplumda Söylem ve İdeoloji, Kimlik Politikası: Sınıf, Kültür, Toplumsal Hareketler, Roll Over Beethoven: Kültürel Çekişmenin Dönüşü, Ölü Sanatçılar, Canlı Kuramlar ve Diğer Kültürel Sorunlar, Radikal Demokrasi, Amerikan Radikalizminin Ölümü ve Yeniden Doğuşu, Eskinin Küllerinden: Amerikan Emegi ve Amerika'nın Geleceği, Bilgi Fabrikası: Kurumsal Üniversiteyi Parçalamak ve Gerçek Yüksek Öğrenimi Yaratmak, Sınıf Nasıl Çalışır: Güç ve Toplumsal Hareket, Hemen Köşede: İşsiz İyileşme Paradoksu, Sola Dönüş: Yeni Bir Siyasi Gelecek Oluşturmak, Amerika'daki Son İyi İş: Yeni Küresel Teknokültürde Çalışma ve Eğitim, Okullaşmaya Karşı: Önemli Bir Eğitim yirmi beşe yakın kitap ortaya çıkmıştır. Aronowitz toplumbilimi; post modern eğitim, yeni politikalar, kültür ve sosyal eleştirisi, emeğin savunuculuğu konularını özellikle önemsemektedir.*

Giovanni Arrighi; İtalyan bir ekonomist, sosyolog ve dünya sistemleri analistiydi. Ünlü düşünür Immanuel Wallerstein ile birlikte çalışmalar yürütmüştür. Küresel kapitalizmin kökenleri ve dönüşümleri üzerine üçleme tarzı çalışmaları vardır. 1994 yılında kapitalizmin evrimini yeniden yorumlayan; *The Long Twentieth Century: Money, Power, and the Origins of Our Times* [Uzun Yirminci Yüzyıl: Para, Güç ve Zamanımızın Kökenleri] kitabı yayımlandı.³⁷ Üçlemenin ikincisi 1999'da Beverly Silver ile birlikte *Chaos and Governance in the Modern World System* [Modern Dünya Sisteminde Kaos ve Yönetişim] ortaya çıktı.³⁸ Son kitap ise *Adam Smith in Beijing: Lineages of the Twenty-First Century* [Adam Smith Pekin'de: Yirmi Birinci Yüzyılın Menşei] ile ilgiliydi.³⁹ Arrighi, birçok yönden entelektüel olarak Immanuel Wallerstein'a [Dünya Sistemi Teorisi] yakın olsa da son zamanlarda ekonomik gücün Doğu Asya'ya

³⁴ Raymond Aron, *L'opium des intellectuels* (Paris: Calmann Lévy, 1957), 4–12.

³⁵ Raymond Aron, *Démocratie et Totalitarisme* (Paris: Gallimard, 1965), 2–18.

³⁶ Stanley Aronowitz, "In Conversation: Stanley Aronowitz with Gregory Smulewicz Zucker", *The Brooklyn Rail* (Erişim 24 Nisan 2026).

³⁷ Giovanni Arrighi, *The Long Twentieth Century: Money, Power and the Origins of Our Times* (London–New York: Verso, 2010), 432.

³⁸ Giovanni Arrighi - Beverly J. Silver, *Chaos and Governance in the Modern World System* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1999), 1–14.

³⁹ Giovanni Arrighi, *Adam Smith in Beijing: Lineages of the Twenty First Century* (London: Verso Books, 2009), 5–6.

kaymasına daha büyük önem atfetme eğilimindedir. Doğu Asya ekonomik gelişimi ve Çin'in ekonomik bir dünya gücü olarak yükselişi, sistem teorisindeki dengelerin yer değiştirmesine sebep olmaktadır. O'nun sosyolojisinde özellikle Karl Marx, Antonio Gramsci, Karl Polanyi ve Joseph Schumpeter'in belirgin etkileri mevcuttur.

Johan Asplund, sosyal etkileşim ve etnometodoloji ile ilgilenen İsveçli bir sosyologdur. Onun en bilinen çalışması 1987'de yayımlanan *Elementary forms of social life* [Sosyal yaşamın temel biçimleri] kitabıdır.⁴⁰ Kitap, insan sosyallığının temel yönlerinin bir tartışması olarak düzenlenen üç bölümden oluşmaktadır. Sosyal yaşamın temel biçimleri; merkezi teorik çerçevenin ayrıntılı bir sunumu ile birlikte anlatılmaktadır. Kitapta sosyal duyarlılık teorisi açısından tükenmişlik tartışmasından sonra sosyal psikolojinin temelleri için bulgularının çıkarımları üzerine yazarın fikirleri izler. Diğer bir eseri ise *Essay about Gemeinschaft and Gesellschaft* [Cemaat ve Cemiyet Hakkında Denemeler]'dir. Alman sosyolog Ferdinand Tönnies tarafından geliştirilen bu kavramlar yeniden açıklanıp tartışılmaktadır.⁴¹ *Vilhelm Aubert*, hukuk sosyolojisi alanında oldukça etkili Norveçli bir toplumbilimcidir. En önemli yapıtı *Straffens sociale funksjon* [Cezanın Sosyal İşlevi] teziyle doktora derecesini almıştır. *Hukuk: Toplumda Süreklilik ve Gelişim* ölümünden sonra yayımlanmıştır. *Gizli Toplum* diye sonradan yayımlanan bir eseri daha vardır.⁴² Sosyolojinin en önemli görevi kamu söyleminde halkı güçlendirmek ve savunmaktır. *The Hidden Society* adlı kitabı sembolik etkileşimcilikten ve Chicago okulundan esinlenmiştir.

Francisco Ayala, İspanyol asıllı bir edebiyatçı ve sosyologdur. Eleştirmenler, Ayala'nın çalışmalarını genellikle İspanya iç savaşı öncesi ve sonrası olmak üzere ikiye ayırmaktadırlar. *Tragicomedia de un hombre sin espíritu*'de [Ruhsuz bir adamın trajikomedisi] akranlarının kötülüğü içinde bulunan bir adamın öyküsü anlatılmaktadır.⁴³ Ayala'nın sosyoloji alanında İspanyolca; *Özgürlük Tarihi, Tarihçilik ve temsil, Özgürlüğü Sorgulama, Sosyoloji Kitabı, Politika Sosyolojisi İncelemeleri, Sosyal Bilimlere Giriş, Amerika'da sosyal entegrasyon, Teknoloji ve Özgürlük* vb. çalışmaları da vardır.⁴⁴ *Élisabeth Badinter*, en çok feminizm ve kadının toplumdaki rolü üzerine felsefi incelemeleriyle tanınır. Fransa'da liberal feminizm ve kadın göçmen işçi haklarının savunucusudur. Badinter, aydınlanmayı rasyonalizmine ve evrenselciliğine bağlı olarak tanımlamaktadır. Esas olarak kadın hakları ve annelik üzerine yazdığı kitaplar sayesinde Fransa'nın en etkili entelektüellerinden birisidir. *L'Amour en plus* [Daha çok sev] adlı ilk kitabı 1980'de yayınlanmıştır. Kitap anne sevgisinin tamamen doğal bir içgüdü mü yoksa anne şefkati davranışının beklendiği gibi kültürel bağlamda güçlendirilmiş bir eğilim mi olduğu sorusunu gündeme getirmektedir.⁴⁵ Badinter, 1987'de yayınlanan eleştirel çalışması *L'un est l'autre*'de [Biri Diğeri] eril ve dişil özelliklerin toplumsal cinsiyet kimliklerindeki tamamlayıcılıkları ve bu tamamlayıcılıkların baskıya maruz kaldığında ortaya çıkan çatışmaları yansıtır.⁴⁶ Badinter, yeni cinsiyet benzerlikler çağının, cinsiyet kimliklerinde değişikliğe ve ahlaki değerlerde bir devrime yol açacağı sonucuna varmaktadır. 2003 tarihli incelemesi *La fausse route*'de [Yanlış Rota] çağdaş Fransız feministleri de eleştirilmektedir. Feministler tarafından durumun nasıl kıvranıldığı anlaşılmaya çalışılmaktadır. Yazar kadınların kötü muamelesine ve mağduriyetine uzunca değinmektedir. Kadın gücünün-şiddetinin sistematik olarak inkârı, kadınların sürekli olarak ezilen ve dolayısıyla masum olarak tasvir edilmesi, bölünmüş bir insanlığın yarıklarını [İki yönde] daha da derinleştirmektedir. Bir yanda erkek baskısının kurbanları diğer yanda her şeye gücü yeten cellatlar ortaya çıkmaktadır. Yazar feminist hareket içindeki özcüleri "İnsan düşman değildir" diyerek eleştirmektedir.⁴⁷

Patrick Baert, İngiltere'de yaşayan Belçikalı bir sosyolog ve sosyal teorisyendir. Baert'in yakın tarihli çalışmaları, entelektüeller sosyolojisi ile entelektüel tarih arasındaki kesişme noktasında yer alır. *The Existentialist Moment*'de [Varoluşçuluk Hareketi] Sartre'ın 1940'ların ortalarında kamusal bir entelektüel olarak ani yükselişi açıklanmaktadır. Bu kitapta Baert, İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransa'da entelektüel ve kültürel alanın yeniden şekillenmesini anlatıyor. J. P. Sartre'ın savaşın travmasını anlamlandırmak ve onunla yüzleşmek için nasıl düzgün bir kelime dağarcığı sunabildiğini gösteriyor. *The Existentialist Moment*'in sonlarına doğru Baert, 1960'ların başından itibaren Sartre'a ve varoluşçuluğa olan ilginin kademeli olarak azalmasını da tartışmaktadır. Sosyal bilimlerin yükselişi ve kurumsallaşmasıyla birlikte

⁴⁰ Johan Asplund, *Det Sociala Livets Elementära Former* (Göteborg: Bokförlaget Korpen, 1987), 268.

⁴¹ Johan Asplund, *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft* (Göteborg: Bokförlaget Korpen, 1991), 2-14.

⁴² Vilhelm Aubert, *The Hidden Society* (New Brunswick, NJ: Transaction Books, 1982), 5.

⁴³ Francisco Ayala, *Tragicomedia de un Hombre Sin Espíritu* (Madrid: Industrial Gráfica, 1925), 1-5.

⁴⁴ Estelle Irizarry, *Teoría y Creación Literaria en Francisco Ayala* (Madrid: Editorial Gredos, 1971).

⁴⁵ Élisabeth Badinter, *L'Amour en plus: Histoire de l'amour Maternel (XVIIe-XXe siècle)* (Paris: Flammarion, 1980), 5-7.

⁴⁶ Élisabeth Badinter, *L'un est l'autre: Des relations Entre Hommes et Femmes* (Paris: Le Livre de Poche, 1987), 10.

⁴⁷ Élisabeth Badinter, *Fausse Route* (Paris: Éditions Odile Jacob, 2003), 221.

uzman halk aydınları, yetkili halk aydınlarına kıyasla daha önem kazanmıştır. Sartre gibi yetkili halk entelektüelleri, çok çeşitli sosyal-politik meseleler hakkında, mutlak uzmanlığa sahip olmaksızın ahlaki bir canlılıkla konuşmak için ayrıcalıklı mahkemelerine ve seçkin eğitimlerine güvenmektedirler. Uzman kamu aydınları, siyasete müdahale etmek için metodolojik eğitimden ve sosyal bilimlerdeki uzmanlıktan yararlanır. Bu bağlamda yapısalcılığın yükselişi 1950'lerin sonlarında ve 1960'larda özellikle önemlidir. Beşerî bilimlere fazlasıyla gömülü olan varoluşçuluğun aksine yapısalcılık, yeni ortaya çıkan sosyal bilimlerle ve aslında Marksizm ve psikanaliz gibi diğer teorik akımlarla daha uyumluydu. The Existentialist Moment'ın son bölümü kitabın temelini oluşturan teorik çerçeveyi yani konumlandırma teorisini geliştiriyor. Bu referans çerçevesi akademide süren çatışmaya kısmen rehberlik etse de temelde açıkça kültürel sosyolojiden gelen kavrayışlardan yararlanmaktaydı.⁴⁸ En son kitapları arasında; *Conflict in the Academy: A Study in the Sociology of Intellectuals* [Akademide Çatışma: Entelektüeller Sosyolojisinde Bir Araştırma], *Social Theory in the Twentieth Century and Beyond* [Yirminci Yüzyıl ve Ötesinde Sosyal Teori], *Philosophy of the Social Sciences: Towards Pragmatism* [Sosyal Bilimler Felsefesi: Pragmatizme Doğru] ile *Time, Self and Social Being; Outline of a Temporalised Sociology* [Zaman, Benlik ve Toplumsal Varlık; Zamana Bağlı Bir Sosyolojinin Ana Hatları] sayılabilir.

Sergio Bagu, Arjantinli bir Marksist tarihçi, sosyolog ve siyaset filozofuydu. En önemli kitabı *Economía de la sociedad Colonial* (The Economy of Colonial Society, 1949) [Sömürge Toplumunun Ekonomisi] Latin Amerika feodalizmi fikrine (o zamanın Komünist partileri arasında hâkim olan) ilk meydan okuyan ve sömürgeleştirmenin kapitalist boyutunu vurgulayan ilk kitaplardan biriydi.⁴⁹ *Kenneth D. Bailey*, Amerikalı bir sosyolog ve sistem bilimcisidir. Bailey'nin araştırma ilgi alanları; araştırma yöntemleri, sistem teorisi ve çevresel demografi ile çevrebilim alanları olmuştur. O'nun 1994 tarihli çalışması *Sociology and new systems theory: Toward a theoretical synthesis*'de [Sosyoloji ve yeni sistemler teorisi: Teorik bir senteze doğru] sosyal sistemler teorisinin gerçekten var olup olmadığını ve bilimin yeni bir sosyal sistemler teorisinden söz edip edemeyeceğini sorgulamıştır. Bailey'e göre o günlerde bu alanlarda yapılan çalışmalar, 1950'lerden bu yana Talcott Parsons'ın orijinal eylem teorisine pek benzememektedir.⁵⁰ Bailey'nin ana odak noktalarından biri, sosyal entropi teorisi adını verdiği bir makro sosyolojik sistem teorisi geliştirmektir. Buradaki sosyal entropi kavramı, yapının doğal çürümesi/ çözülmesi veya bir sosyal sistem içindeki ayrımların ortadan kalkmasının ölçüsü anlamına gelmektedir.

George Balandier, Sahra Altı Afrika'daki araştırmalarıyla tanınan bir Fransız sosyolog, antropolog ve etnologdu. İlgi alanı çok geniş olan Balandier; çağdaş insan manzarasındaki değişiklikler, uygarlık ve güç, medeniyetler ve güç, anlam güç ve sosyal dinamikler, büyük sistem, politik antropoloji, konjugasyonlar, kritik anların antropolojisi, kara Afrika'nın güncel sosyolojisi, düzensizlik ve harekete övgü, başkalarının tarihi, gelişmekte olan ülkelerin sosyolojik ve politik analizi, az gelişmiş olan ülkelere uygulanan antropoloji, Afrika'da sanayileşmenin ve kentsel sorunların sosyal sonuçları, partikularizm ve evrim, Gabon köylerinin demografik, ekonomik ve sosyolojik yönleri ile modernizasyon projeleri, Kara Afrika'nın psikolojik yönleri ve güncel sorunları vs. konularını araştırmıştır. Balandier, sosyoloji ve antropoloji ile ilgili otuz kadar kitap yazmıştır. *Le Grand Système*; [Büyük Sistem] insanoğlunun kopuşları, sorunları ve risklerine işaret ederek belirsizliklerimizi ve korkularımızı tanımlar. Gezegen artık bilinmeyen toprakları barındırmıyor, keşiflerin zamanı bitmiş gibi görünüyor. Bunun yerine artık teknoloji üzerinden dijital yeni keşfedilmeyi bekleyen dünyalar açılıyor. Bu dünya son zamanlardaki bilim, teknoloji ve ekonomik ilerlemeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Oluşan bu dünyalar, yaşam bilimlerinin benzeri görülmemiş bir ilerleme kaydettiği, bilgisayardan türetilen otomatların ve akıllı sistemlerin çalıştığı, iletişim tekniklerinin ağlarını sürekli geliştirdiği, hayal gücünün sanal dünyalara erişebildiği dünyalardır. Aynı mantık, küreselleşmenin gerçek yüzünü ortaya çıkarmıştır. Kendisini dayatan ve genişleyen büyük gezegen sisteminin mantığı günümüz dünyası dijital sosyolojisi ile de örtüşmektedir. Hepimiz bu dünyaların yerlileriyiz. Ve büyük sistemi kimin kontrol ettiği yeni teknolojiyi üretenlere ait olmaktadır. Bu dünyalar içinde sunulan yenilikler her seferinde bizi şaşırtmaya devam ediyor. Bu devran döndükçe, gittikçe teknolojik bir aparata dönüşüyor insanoğlu.⁵¹

Emily Greene Balch, ekonomist, sosyolog ve pasifistti. Tüm kariyeri boyunca yoksulluk, çocuk işçiliği ve göçmenlik gibi sosyal sorunlarla ilgilenmiştir. *Approaches to the Great Settlement With a*

⁴⁸ Patrick Baert, *The Existentialist Moment: Sartre's Rise as a Public Intellectual* (Cambridge: Polity Press, 2015), 6–16.

⁴⁹ Sergio Bagú, "La Economía de la Sociedad Colonial," *Pensamiento Crítico* 27 (1969), 4–30.

⁵⁰ Kenneth D. Bailey, *Sociology and the New Systems Theory: Toward a Theoretical Synthesis* (Albany, NY: SUNY Press, 1994), 3–9.

⁵¹ Georges Balandier, *Le Grand Système* (Paris: Fayard, 2001), 2–19.

Bibliography of Some of the More Recent Books and Articles Dealing with International Problems [Büyük Yerleşime Yaklaşımlar] en bilinen çalışmasıdır.⁵² Uluslararası barış hareketlerine katkılarında dolayı Nobel ödülünü kazanmıştır. *Robert Balch*, en çok *Heaven's Gate* (David Taylor ile birlikte), *Aryan Nations* ve *Love Family* üzerine yaptığı çalışmalarla tanınır. En önemli yapıtı *Aryan Uluslarının Yükselişi ve Düşüşü: Bir Kaynak Seferberliği Perspektifi*'dir.⁵³ *E. Digby Baltzell*, Amerikalı bir sosyolog, akademisyen ve yazardı. Beyaz Anglo-Sakson Protestan düzenini incelemiştir. WASP (beyaz üst sınıf) kısaltmasını popüler hale getirmesiyle tanınır. İlgi alanları içinde Afrikalı-Amerikalı üst sınıf, Amerikan seçkinleri, Anglosfer-İngilizce konuşan ulusların gruplandırılması, İngiliz Amerikalılar, Amerikan devriminin kızları, baskın azınlık, bağışçı sınıf, Tiki- Amerika Birleşik Devletleri'nde modern, yaygın alt kültür, sosyal kayıt, yankeler- Amerika Birleşik Devletleri'nden insanlar için kullanılan bir terim vb. konuları vardır. Kitapları arasında; *Philadelphia Beyleri: Ulusal Bir Üst Sınıfın Oluşumu*, *Amerikan İş Aristokrasisi*, *Protestan Kuruluş: Amerika'da Aristokrasi ve Kast*, *Puritan Boston ve Quaker Philadelphia: İki Protestan Etiği ve Sınıf Yetkisi ve Liderlik Ruhü*, *Yargı ve Duyarlılık: Din ve Tabakalaşma* vardır. *American Business Aristocracy*'de ülkedeki üst sınıfın nasıl oluştuğu tartışılmakta ve bu sınıf sosyolojik yönden çözümlenmektedir.⁵⁴

Jack Barbalet, Avustralyalı bir sosyologdur. Barbalet'nin araştırma ilgi alanları arasında sosyolojik teori, ekonomik sosyoloji ve Çin çalışmaları bulunmaktadır. Barbalet'nin araştırması, Max Weber'in sosyolojisinin eleştirel değerlendirmesini içerir; son katkıları, çağdaş Çin'in sosyolojik çalışılmasına dair olmuştur. Kitapları içinde; *Guanxi Teorisi ve Çin Toplumunu*, *Konfüçyüsçülük ve Çinli Benlik: Weber'in Çin'ini Yeniden İncelemek*, *Din ve Devlet: Karşılaştırmalı Bir Sosyoloji*, *Weber*, *Tutku ve Kâr: Bağlamında 'Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhü'*, *Duygular ve Sosyoloji*, *Duygu*, *Sosyal Teori ve Sosyal Yapı: Makrososyolojik Bir Yaklaşım*, *Vatandaşlık: Haklar, Mücadele ve Sınıf Eşitsizliği*, *Marx'ın Sosyal Teori İnşası* vb. sayılabilir. Max Weber'in *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism* adlı eseri, klasik sosyolojide en iyi bilinen ve en kalıcı metinlerinden biridir. Sosyologlar tarafından sürekli olarak ilham vericidir. Hem okuyucular hem de öğrencilerce geniş çapta okunur. Barbalet, anlayışlı bir yorumla, Weber'in işletiminin yalnızca kapitalist kültürel kökenler hakkında olmadığı, aynı zamanda kendi zamanının Almanya'sına ilişkin bir alegori olduğunu da ifşa etmiştir. Protestan Etiği'nin Weber'in önceki ve sonraki yazılarıyla etkileşimini araştıran Barbalet, 'meslek' ve 'akılcılık' dâhil olmak üzere bir dizi anahtar kavrama ilişkin onun anlayışındaki yaklaşımın sürdürülmesine izin veriyor. Kapitalist ruh ve tüketimin kurumsal yapısının etik temellerinin yakından bir analiziyle Barbalet, Weber ile iktisat biliminin 18. yüzyıldaki yöneticisi Adam Smith arasındaki süreklilikleri de saptamaktadır.⁵⁵

Teresita de Barbieri, Meksika'da yaşayan Uruguaylı bir feminist sosyolog, akademisyen ve araştırmacıydı. Sosyal bilimler ve toplumsal cinsiyet alanında bir araştırmacı olarak, Meksika Ulusal Özerk Üniversitesi'nin Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nden Latin Amerika'daki kadınların durumuna ilişkin araştırmalarda öncüyü. Sosyalist bir militan olarak 1973 Şili darbesinden sağ kurtuldu ve araştırma kariyerini geliştirmek için Meksika'ya sürgüne gitmiştir. Bir sosyolog olarak, kadınların günlük yaşamını, Latin Amerika feminist hareketini, üreme sağlığını, laikliği ve özellikle nüfus ve kalkınmayı araştırdı. Barbieri'nin araştırması, insanları cinsiyetli varlıklar olarak organize eden, belirleyen sosyal yapılara dayalı sosyal farklılaşmaya ilişkin bilgileri analiz ettiği, sistematikleştirdiği toplumsal cinsiyete ilişkin teorik ve metodolojik sorunlar içermektedir. Teresita de Barbieri, *Movimientos Feministas* [Feminist Hareketler] çalışmasında toplumsal eylem sistemlerini ve eylemin anlamını cinsellik ve üremeyle ilgili olarak inceleme taahhüdünde bulunuyordu. Ona göre feminizm, kadın ve erkek ya da erkek ve kadın arasında farklı ilişki biçimlerinin var olma olasılığını açık bırakan bir kategoriydi. Ayrıca toplumsal cinsiyet sorunlarının toplumun tamamında mevcut olduğuna ve bu nedenle, cinsiyet sorunlarının Temsilciler Meclisi'nde de tartışılması gerektiğini belirtmiştir. Her alanda bu ilişkilerin gündeme getirilmesinin erkek ve kadın milletvekillerinin sorumluluğunda olduğuna işaret etmiştir. Barbieri'nin araştırması; köylü ve çalışan kadınlar, ev işleri ve günlük yaşam, nüfus politikaları, üreme ve sağlık hakları, toplumsal cinsiyet, eylem

⁵² Emily Greene Balch, *Approaches to the Great Settlement: With a Bibliography of Some of the More Recent Books and Articles Dealing with International Problems* (New York: B. W. Huebsch, 1918), 20.

⁵³ Robert W. Balch, "The Rise and Fall of Aryan Nations: A Resource Mobilization Perspective," *Journal of Political and Military Sociology* 34/1 (2006), 81–113.

⁵⁴ E. Digby Baltzell, *An American Business Aristocracy* (New York: Collier Books, 1962), 2–12.

⁵⁵ Jack Barbalet, *Weber, Passion and Profits: "The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism"* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), 1–10.

alanları vb. gibi çeşitli kompozisyonları kapsıyordu. En son çalışmaları, kadınların devlet alanına katılımına odaklanmıştı.⁵⁶

London School of Economics'in tanınmış sosyologlarından olan *Eileen Barker*, özellikle din sosyolojisi alanındaki yapıtlarıyla tanınmaktadır. Barker'in en bilinen eseri *New Religious Movements: A Practical Introduction*'dir. [Yeni Dini Hareketler: Pratik Bir Giriş] Bu eserinde sosyolog birçok yeni dini oluşumu bir beyin yıkama aracı olarak tanımlamıştır. Dünya'daki *New Age* dinleri birçok yönden sosyolojik açıdan muhakkak incelenmelidir. Eileen, bu konuda oldukça tatmin edici bir eser olan “*Bir Aylaklığın Oluşumu: Seçim mi Beyin Yıkama mı?*” da yazmıştır. Modern sosyolojide dini hareketlere odaklanan bilgi ağlarının araştırılması oldukça yeni bir konudur.⁵⁷ *S. Barry Barnes*, bilimsel bilgi sosyolojisi alanında oldukça tanınmış bir uzmandır. Barnes, *Scientific Knowledge and Sociological Theory* (1974) [Bilimsel Bilgi ve Sosyolojik Teori] adlı kitabında detaylandığı bir görüş olan; bilime natüralist yaklaşımıyla tanınır. Sosyoloji ve felsefede Kuhn sonrası bir görüşü savunmaktadır. Bilimsel bilgiye yaklaşımı filozofların, tarihçilerin ve diğer araştırmacıların, gelişimine nedensel açıklamalar yapılabilen, kültürel gelenekleri olan çeşitli alanlarda bilimsel uygulamaları incelemelerin tartışılmasını önermektedir. Bu görüşe göre, normal bilimdeki kavramsal değişim, uzman tartışması ve müzakere yoluyla ortaya çıkan bir süreçtir. Sosyoloğun ilgi alanı; bilginin gelişimi, bilim sosyolojisi, gücün doğası, sosyal teorinin unsurları gibi konuları kapsamaktadır.⁵⁸

Amerikalı *Liberty Walther Barnes*, bir sosyolog-etnograf ve yazardır. Tıbbi sosyoloji ve toplumsal cinsiyet çalışmaları konusunda eğitim almış olan Barnes'ın araştırması, tıp otoritelerinin aile kurma görüşleriyle babalık, annelik ve çocukluk konularında kültürel otoritelere nasıl hizmet ettiğinin araştırılmasıdır. Barnes, kısırlık klinikleri ile laboratuvarları, tıbbi konferanslardaki etnografik gözlemlere, tıp doktorları ve hastalarla yapılan görüşmelere dayanan *Conceiving Masculinity: Male Infertility, Medicine, and Identity* [Erkek Gebeliği: Erkek Kısırlığı, Tıp ve Kimlik] kitabının yazarıdır. Barnes yoğun olarak sağlık ve hastalık sosyolojisi ile ilgilenmektedir.⁵⁹ Toplumsal olarak tabu olan bir konuyu gündeme getiren Barnes, kısırlığın sadece bir kadın sorunu olmadığını vurgulamaktadır. Yazar, kültürel olarak yaygın cinsiyet kavramlarının hastalık anlayışımızı nasıl şekillendirdiğini anlatmaktadır. Sağlık sosyolojisi ülkemizde oldukça ihmal edilen bir alandır. İnsan hastalıklarının sadece tıbbi-sağlık boyutu yoktur. Sosyolojik tabanı ve belirli bir mantığı da vardır.

Roland Barthes Fransız edebiyat kuramcısı, denemeci, filozof, tenkitçi ve semiyotik, yani göstergebilimcidir. Çalışmaları, esas olarak Batı'da popüler olarak türetilen çeşitli işaret ve imge analizleriyle ilgiliydi. Düşünceleri oldukça yaratıcı olup, devletlerarası ilişkilerden antropoloji dâhil edebiyat teorisinden post yapısalcılığa kadar uzanmaktaydı. Entelektüel arenada ismini 1957'de yayımladığı makale ile duyurmuştur. Bu makaleler; *Mythologies* [Mitolojiler], ve *The Death of the Author* [Yazarın Ölümü] idi. Bu metinlerde geleneksel edebiyat eleştirisindeki yaklaşımlar tenkit edilmiştir. O ana düşüncesinde; yapısalcılık, göstergebilim ve post-yapısalcılık gibi stratejik okulların kullanımından faydalanmıştır. Etkisi esas olarak kuramsal boyutta temas kurduğu bu teorik alanlarda bulunurken, aynı zamanda bilgisayar, sosyal denetim, müzik ve edebiyat dâhil olmak üzere iletişim modelleri ile ilgili her alanda da hissedilmektedir. Barthes, eserlerinde post yapısalcı yorum bilgisini edebiyat eserlerindeki geleneksel kısıtlayıcı yaklaşımlardan kurtulmak için kullanır. 1977'de yayımlanan *From Work to Text* [Çalışmadan Metne] makalesi aktif-pasif ve postmodern-modern etkileşim yollarına benzer bir paralel bakış sağlar. Barthes, çalışmalarında okuyucuyu durağanlık ve süreklilik kavramları bağlamında incelikte uyarmaktadır. Edebiyat tenkidinin sosyolojik bir boyutu da vardır. Okuyucudan kendi anlamlarını “yazmasını” veya “üretmesini” talep etmeyen bir metin pasiftir. Aynı şekilde bu metne karşı okuyucusu da pasif olarak hazır bulunmaktadır. Barthes, bu tür metinlerin çelişmezlik ilkesi tarafından kontrol edildiğini savunmaktadır. Bunun yanında okunabilir metinler edebiyatımızın devasa birikimini oluşturmaktadır. Bu kategori içinde anlamların rafa kaldırdığı, istiflendiği [veya] korunduğu bir dolap gibi çalışan ‘tüm klasik (okunabilir) metinleri’ içeren geniş bir edebiyat yelpazesi vardır. Edebiyat ve eleştirinin doğru hedefine can atan bir metin, okuru artık anlatım tüketicisi değil üreticisi yapmaktadır. Yazılı metinler ve onun

⁵⁶ Teresita de Barbieri, *Movimientos Feministas* (México: Universidad Nacional Autónoma de México, Coordinación de Humanidades, 1986), 3–25.

⁵⁷ Eileen Barker, *The Making of a Moonie: Choice or Brainwashing?* (Oxford–New York: Blackwell, 1984), 46–58.

⁵⁸ Barry Barnes, *Scientific Knowledge and Sociological Theory* (London–Boston: Routledge & Kegan Paul, 1974), 20–40.

⁵⁹ Liberty Walther Barnes, *Conceiving Masculinity: Male Infertility, Medicine, and Identity* (Philadelphia: Temple University Press, 2014), 228.

okunma yapısı, kısacası bir kültür ve metinleriyle etkileşimde bulunmanın hali eğer yazmaya teşvik ediyorsa edildikten etkene doğru aktif bir yol oluşturmaktadır.

Barthes'in *Le degré zéro de l'écriture*'de [Yazmanın Sıfır Derecesi] yazma tarihinin ne olabileceğine dair kısa bir girişten ibarettir. Yazmanın Sıfır Derecesi, bağımsız bir girişle iki bölüme ayrılmıştır. Birinci Bölüm, Beatles'ın "yazı" kavramını "üslup" veya "dil" kavramından ayırdığı dört kısa denemeyi içerir. İkinci bölümde Barthes, modern yazının çeşitli biçimlerini inceler ve Fransız sosyalist gerçekçi yazarları, ifade ettikleri devrimci inançlarıyla çelişen geleneksel edebi kinayeleri tipik olarak kullandıkları gerekçesiyle eleştirir. Barthes, eski komünist romancı Roger Garaudy'den bir pasajı alıntılıyor ve şu yorumu yapıyor: "Burada hiçbir şeyin mecazsız verilmediğini görüyoruz, çünkü 'iyi yazılmış' olduğu (yani, tükettiği şeyin edebiyat olduğu) okuyucuya bin bir zahmetle anlatılmalıdır."⁶⁰ Barthes, "devrimcilerin usta yazıları" olarak tanımladığı şeye karşı, önceden belirlenmiş bir dil durumunun tüm esaretinden kurtulmuş, renksiz bir yazı yaratan yazarların çalışmalarını övmektedir. Albert Camus'a metinlerindeki şeffaf konuşma biçimi nedeniyle özellikle de bu şekli *Yabancı* romanıyla başlattığı/ oluşturduğu için itibar eder. Sürekli olarak kendi yalnızlığından suçlu hisseden [edebi yazı], kelimelerin mutluluğunu [bonheur] hevesle arzulan bir hayal gücünden başka bir şey değildir. Bir tür ideal öngörüyle kirlenmemiş bir dil tazeliğiyle bize beşerî dünyanın mükemmelliğini sunar.⁶¹ *Michelet par lui-même*'de [Michelet tek başına] yazar Michelet ile kendi arasında bir bağ kurmaktadır. Barthes 1942 gibi erken bir tarihte bu tarihçiyle ilgilenmeye başlamıştır. Yaptığı okumalar neticesinde kendi yaptığı yorum kartlarından oluşan bin civarında bir materyal yığını oluşturmuştur. Sonra bu yığını yapısalcılık, semiyoloji ve metinsellik gibi dış teorilere bağlanacak şekilde yorumlayıp metni oluşturmuştur. Bu birazda Jacques Derrida'nın yapı sökülme ve metni tekrar inşa etme sistematğine benzemektedir.⁶²

Mythologies, [Mitolojiler] sosyoloğun 1957 tarihli bir kitabıdır. Çağdaş toplumsal değer sistemlerinin modern mitler yaratma eğilimini inceleyen bir denemeler derlemesidir. Barthes ayrıca mit yaratma sürecinin semiyolojisine de bakar ve Ferdinand de Saussure'ün gösterge analizi sistemini, göstergelerin mit düzeyine yükseltildiği ikinci bir düzey ekleyerek günceller. Mitolojiler ikiye ayrılır; mitolojiler ve bugünkü mitler, ilk bölüm seçilmiş modern mitler üzerine bir dizi denemeden oluşur. İkinci bölüm ise kavramın daha ileri ve genel bir analizini yapmaya çalışır. Mitolojiler'in ilk bölümü, modern mitler olarak statüleri ve onlara verilen anlam nedeniyle seçilen modern kültürel görüngülerden bir seçkiyi anlatır. Tipik bir örnekte Barthes, kırmızı şarabın etrafında inşa edilen imajı ve bunun nasıl bir Fransız ulusal içeceği olarak benimsendiğini, nasıl toplumsal dengeleyici ve proletaryanın içeceği olarak kabul görüldüğünü anlatır. Basit bir içecek olan şarap üzerinden toplumsal bir çözümleme yapmaya çalışır. Şarap pazarlama stratejileri çerçevesinde çok özel bir anlam yüklenen bir içeceğe dönüşmüştür. Bu ise günümüzde de bilinen kalitesiyle Fransız Şarabı mitini oluşturmuştur. Yazar bu kitapta; güreş dünyası ve güç ilişkisi, filmlerdeki Romalılar, tatildeki yazar, mavi kan gemisi, kör ve aptal eleştirisi, sabun tozları ve deterjanlar, yoksullar ve proletarya, margarin operasyonu, Dominici ve edebi zaferi, Abbé Pierre'in ikonografisi, romanlar ve çocukları, oyuncaklar, Garbo'nun yüzü, şarap ve süt, biftek ve cips, Nautilus ve Sarhoş Tekne (Jules Verne'in romanları), Albert Einstein'ın beyni, striptiz, yeni Citroën, fotoğrafçılık, kayıp kıta, astroloji, plastik, kamelyalı hanım vs. üzerinden üretilen güncel mitleri tartışır.⁶³ Edebiyat sosyoloğu yazarın; *Yas Günlüğü*, *Çin gezisinin günlükleri*, *Komple işleri*, *Michelet*, *Edebiyat ve gerçeklik*, *Eleştirel yazılar*, *La chambre claire: Fotoğrafçılık üzerine not*, *Proust Araştırması*, *Önsöz ve Ara kelime*, *Racine üzerine*, *Göstergebilimin Unsurları*, *İşaretler İmparatorluğu*, *S/Z* (Honoré de Balzac'ın kısa öyküsü "Sarrasine"nin yapısal analizidir.), *Sade*, *Fourier* ve *Loyola*, *Yazmanın Sıfır Derecesi ve ardından Yeni Eleştirel Denemeler*, *Metin keyfi*, *Hikâyenin poetikası*'na dair çalışmaları da vardır.

Barthes'in belki de en önemli yapıtı; *A Lover's Discourse: Fragments* [Bir Aşığın Söylemi: Fragmanlar] kitabıdır. Bu kitap Bir aşığın bakış açısından, bir kısmı edebiyattan, bir kısmı da kendi felsefi düşüncesinden gelen "fragmanların" bir listesini içerir. Roland Barthes, kendi kişisel hayatında özellikle önemli bir rol oynayan Goethe'nin *Genç Werther'in Acıları* gibi romanları inceleyerek bir dizi parça seçmiştir. Şiir-roman gibi edebi eserlerin yanında tiyatro, resim ve diğer sanat yapıtlarından da yararlanarak, romantik duygular üzerine teorik bir söylem oluşturmaya çalışmıştır. Metnin dayandığı edebi referanslar; seksen civarında aşkla ilintili kavramın açıklanması üzerine kurgulanmıştır.⁶⁴ Roland Barthes, Türkçeye en

⁶⁰ Roland Barthes, *Le Degré Zéro de l'écriture* (Paris: Éditions du Seuil, 1953), 77.

⁶¹ Barthes, *Le Degré Zéro de l'écriture*, 94.

⁶² Roland Barthes, *Michelet par Lui-même* (Paris: Éditions du Seuil, 1969), 60–80.

⁶³ Roland Barthes, *Mythologies* (Paris: Éditions du Seuil, 1957), 10–46.

⁶⁴ Roland Barthes, *Fragments d'un Discours Amoureux* (Paris: Éditions du Seuil, 1977), 1–20.

çok çevrilen Fransız entelektüellerden biridir. Barthes, 1960'ların başlarında göstergebilim ve yapısalılık alanlarını keşfederek ön plana çıkmış bir sosyologdur. Yapıtlarının çoğu, edebiyat eleştirisi ve ünlü edebiyat figürleri hakkındaki geleneksel akademik görüşlere meydan okumaktaydı. 1960'ların sonunda, Barthes kendisi için haklı bir itibar oluşturmuştu. Jacques Derrida'nın yapı bozumunun artan etkisinin ışığında, yapısalıcı düşüncenin mantıksal amaçlarını araştırmasında bir geçiş parçası olduğunu kanıtlayacak olan 1967 tarihli ünlü "Yazarın Ölümü" makalesi ortaya çıkmıştır. Beatles'ın makalesi, geleneksel edebiyat eleştirisinin bir metnin "nihai anlamını" kesin olarak açıklamak için bir yazarın niyetlerine ve biyografisine dayanma uygulamasına karşı çıkar. Bunun yerine, deneme, her bir okuyucunun çalışmayı yorumlamasının, yazarın amaçladığı herhangi bir "kesin" anlama göre önceliğini vurgular. Bu yeni iç görü için ince veya fark edilmeyen özelliklerin ortaya çıkarılabileceği bir süreçtir. Barthes denemesinde, yazarın çalışmasından anlam çıkarmak için yazarın kimliğinin özelliklerine dayanan okuma ve eleştiri yöntemine şiddetle karşı çıkar. Karşı çıktığı bu tür eleştiride, yazarın deneyimleri ve önyargıları, metnin kesin bir "açıklaması" işlevi görür. Barthes'a göre, bu okuma yöntemi görünüşte derli toplu ve kullanışlı olabilir ancak aslında baştan savma ve kusurludur: "Bir metne bir yazar vermek" ve ona karşılık gelen tek bir yorum atamak, "o metne bir sınır empoze etmektir." Bu nedenle, Barthes'a göre okuyucular, metni yorumlayıcı tiranlıktan kurtarmak için bir edebi eseri yaratıcısından ayırmalıdır. Her yazı birden çok katman ve anlam içerir. İyi bilinen bir pasajda Barthes, metin ile dokümanlar arasında bir analogi kurar ve bir metnin tek bir bireysel deneyimden ziyade 'sayısız kültür merkezden' alınan bir alıntılardan oluşan bir doku [veya benzeterek kumaş] olduğunu bildirir. Bir eserin temel anlamı, yazarın tutkuları veya zevklerinden ziyade okuyucunun izlenimlerine bağlıdır. Bir metnin birliği kökeninde ya da yaratıcısında değildir.⁶⁵ Metin yazıldıktan sonra yaratıcısını terk eder. Toplumsal/ kamusal bir malzemeye/ materyale dönüşür. Edebiyat sosyolojisi açısından okuryazarlık kalıpları, izleyici türleri, yayın biçimleri ve dramatik sunum ve yazarların ve okuyucuların sosyal sınıf konumları da dâhil olmak üzere edebi eserler ile bunların sosyal bağlamları arasındaki ilişkiler her zaman değişir/ değişebilir. Edebiyatın sosyal üretimi ve sosyal etkilerinin incelenmesi bir nebze, yapısalılık, post yapısalılık, Georg Lukács'ın roman teorisi, Frankfurt okulu, avangardın sosyolojisi, kitap ticaretinin sosyolojisi, genetik yapısalılık, sosyal eleştiri, Neo-Marksist ideoloji eleştirisi, kültürel materyalizm, kültürün endüstrileşmesi, dünya sistemleri teorisi vb. kuramsal boyutlarla da ilintilidir. Bu konuda dikkate değer bir örnek: Pierre Bourdieu'un 1992 tarihli *Les Règles de L'Art: Genèse et Structure du Champ Littéraire* [Sanatın Kuralları: Edebiyat Alanının Doğuşu ve Yapısı] çalışmasıdır. Bu kitapta Bourdieu, on dokuzuncu yüzyıldaki kullanımından günümüze edebiyat ve sanat için geçerli yöntemlerden bağımsız bir değer olarak tasarlanmış özgün bir sanat kuramı geliştirmeye çalışmaktadır. Sanat ile onun içinde üretildiği ve kabul edildiği toplumsal yapılar arasındaki genel yapıları kabul etmeyi reddetme yolundaki görüşlere şiddetle karşı çıkar. Yalnız bir hatırlatma olarak şunu da unutmamak gerekir: "Sanat uzun, hayat ise oldukça kısadır."

Tablo 1 Temel Sosyolojik Kuramlar ve Temsilcileri

Teorik Gelenek	Temel Temsilciler	Anahtar Kavramlar	Yaklaşım Düzeyi
İşlevselcilik	Émile Durkheim	Sosyal bütünlük, kolektif bilinç	Makro
Çatışma Kuramı	Karl Marx, Max Weber	Sınıf çatışması, iktidar, eşitsizlik	Makro
Sembolik Etkileşimcilik	George H. Mead, C. H. Cooley	Benlik, simgeler, etkileşim	Mikro
Faydacılık (Rasyonel Seçim)	H. Homans, P. Blau	Rasyonalite, çıkar, sosyal mübadele	Mikro/Makro
Sosyal Darwinizm	H. Spencer, W. G. Sumner	Evrin, doğa yasaları, rekabet	Makro
Postmodernizm	J. Baudrillard, M. Foucault	Simülasyon, söylem, farklılık	Mikro/Makro
Feminizm	J. Butler, S. de Beauvoir	Toplumsal cinsiyet, eşitsizlik, patriarka	Mikro/Makro

⁶⁵ Roland Barthes, "The Death of the Author," *Aspen* 5-6 (1967), 1-28. "The Death of the Author," *Image, Music, Text*, çev. Stephen Heath (London: Fontana, 1977), 142-148.

Tablo 2 Sosyolojik Yaklaşımların Karşılaştırmalı Özeti

Kuram	Toplum Anlayışı	Birey-Toplum İlişkisi	Eleştirel Yönü
İşlevselcilik	Organik bütünlük	Birey yapıya bağlı	Statükoya eğilimli
Çatışma Kuramı	Çıkar çatışmaları	Birey sınıfsal konumda	Kapitalist yapının eleştirisi
Sembolik Etkileşimcilik	Anlam ve simgelerle kurulu	Birey etkileşimde etkin	Mikro düzeyde anlam üretimi
Faydacılık	Rasyonel seçim modeli	Birey çıkar odaklı	Ekonomik indirgemecilik eleştirisi
Postmodernizm	Parçalı ve çoğul toplum	Birey kimlik üreticisidir	Gerçeklik ve bilgi eleştirisi
Feminizm	Cinsiyetçi yapı eleştirisi	Birey toplumsal cinsiyetle biçimlenir	Ataeril yapıların sorgulanması

Tablo 3 Seçilen Sosyologların Görüş Özeti

Sosyolog	Kuramsal Bağlam	Öne Çıkan Görüşler	Katkı Alanı
Émile Durkheim	İşlevselcilik	Toplumun yapısı bireyin üzerinde belirleyicidir	Sosyal düzen, din
Karl Marx	Çatışma Kuramı	Tarih sınıf mücadelelerinin tarihidir	Ekonomi-politik
Max Weber	Anlamacı Yaklaşım/Çatışma	Anlamli toplumsal eylem, rasyonalite	Otorite, bürokrasi
George H. Mead	Sembolik Etkileşimcilik	Benlik, rol alma, etkileşim	Mikro sosyoloji
Herbert Spencer	Sosyal Darwinizm	Toplumlar evrimsel gelişimden geçer	Evrimsel sosyoloji
Judith Butler	Feminizm/ Postyapısalcılık	Cinsiyet toplumsal olarak inşa edilir	Toplumsal cinsiyet teorisi

Tablo 4 Yeni Sosyolojik Kuramlar ve Eğilimler (2026)

Kuramın Adı	Kurucu/ Temsilciler	Temel Yaklaşım/ Odak Noktası	Klasik Kuramlardan Farkı
Postmodernizm	Jean Baudrillard, Zygmunt Bauman	Gerçekliğin göreceliği, simülasyon, parçalanmış kimlikler, modernitenin eleştirisi	Büyük anlatıların reddi; sabit yapı ve bütünlük yerine çoğulluk vurgusu
Post-yapısalcılık	Michel Foucault, Jacques Derrida	Dilin ve iktidarın toplumsal yapıyı nasıl inşa ettiğine odaklanır	Yapıların değil, söylemlerin gücü ve iktidar ilişkileri ön plandadır
Feminizm (3. Dalga ve sonrası)	Judith Butler, Donna Haraway, Nancy Fraser	Cinsiyet, toplumsal cinsiyet, eşitsizlik ve kimlik politikaları	Sınıf merkezli çatışma kuramlarından farklı olarak toplumsal cinsiyet merkezlidir
Kültürel Sosyoloji	Jeffrey C. Alexander	Kültürel anlam sistemleri, semboller ve anlatıların toplumsal yaşamda belirleyici rolü	Ekonomik ya da yapısal açıklamaların yerine kültürel anlamlara odaklanır
Yapılandırma Kuramı	Anthony Giddens	Yapı ile fail arasındaki karşılıklı etkileşimi analiz eder	Yapı-merkezli ve fail-merkezli yaklaşımlar arasında sentez kurar
Ağ Teorisi (Network Theory)	Manuel Castells, Peter Abell	Bireylerin ve kurumların ağlar aracılığıyla nasıl ilişkilendiğini ve toplumsal etkileri	Sabit toplumsal sınıflar yerine dinamik, yatay ilişkiler ağı vurgulanır
Eleştirel Irk Teorisi	Kimberlé Crenshaw, W. E. B. Du Bois	İrk, ırkçılık ve yapısal eşitsizliklerin kurumsal olarak yeniden üretimi	Evrensel eşitlik söylemlerini sorgular; keşimsellik kavramını öne çıkarır
Yeni Materyalizm	Bruno Latour, Karen Barad	İnsan dışı varlıkların (nesnelere, teknoloji, doğa) toplumsal yapının inşasındaki etkisi	İnsan-merkezli açıklamaları aşarak post-hümanist bir bakış sunar

Kaynak: Tablolar makale yazarı tarafından oluşturulmuştur.

İşlevselcilik, çatışma, sembolik etkileşimcilik, faydacılık, sosyal Darwinizm, postmodernizm ve feminizm gibi klasik ve modern kuramların dışında kalan bazı güncel sosyolojik kuramlar da vardır.

Ağ Toplumu Kuramı ve Yeni Sosyal Formasyonlar

Manuel Castells'in öncülüğünü yaptığı Ağ Toplumu Kuramı, çağdaş sosyolojinin dijitalleşme ve küreselleşme ekseninde yeniden yapılandığı bir dönemde öne çıkmaktadır. Bu kurama göre, klasik üretim biçimlerinin yerini alan bilgiye dayalı ekonomi ve dijital ağlar, birey-toplum ilişkisini köklü bir şekilde dönüştürmektedir. Toplumsal yapı artık sabit hiyerarşilerden değil, dinamik ve esnek ağ bağlantılarından oluşmaktadır. Castells, bu dönüşümü sadece teknolojik bir ilerleme olarak değil, aynı zamanda iktidar, kimlik ve toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretildiği bir zemin olarak da okur. Ağ toplumu, bireylerin küresel ölçekte bağlantı kurabildiği ancak aynı zamanda daha fazla denetim ve gözetim altında olduğu bir yapıdır. Bu yönüyle kuram, klasik makro teorilerin bıraktığı boşluklara dijital çağın gerçeklikleriyle cevap verir.

Yeni Materyalizm ve Post-İnsan Sosyolojisi

Geleneksel sosyolojik kuramlar, insan merkezli bakış açısına dayanarak toplumu açıklama çabası güderken, Yeni Materyalizm ve Post-İnsan Sosyolojisi bu varsayımı sorgular. Karen Barad, Rosi Braidotti ve Bruno Latour gibi düşünürlerin etkisiyle şekillenen bu kuramsal yönelim, insan dışı varlıkların (nesnelere, makineler, yapay zekâlar, hayvanlar vb.) toplumsal ilişkilerdeki etkisini merkeze alır. Latour'un Aktör-Ağ Teorisi, toplumu sadece insan ilişkilerinden ibaret görmeyip teknik ve doğal unsurları da "aktör" olarak kabul eder. Bu yaklaşım, sosyolojideki fail/yapı ikiliğini aşarak çok-merkezli bir toplumsal analiz önerir. Yeni materyalizm, yalnızca maddeye yeniden anlam yüklemeyi; aynı zamanda doğa-kültür ayrımını bulanıklaştırarak sosyolojik tahayyülü derinleştirir. Bu kuram, özellikle çevre, teknoloji, yapay zekâ ve post-hümanist etik tartışmalarında giderek daha fazla referans noktası hâline gelmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma; sosyolojik düşüncenin yalnızca birkaç klasik paradigmaya değil, çok katmanlı ve küresel teorik birikime dayandığını göstermektedir. Yapısalcılık-sonrası, kültürel, feminist ve yapısal yaklaşımlar, çağdaş sosyolojinin analitik sınırlarını genişletmekte, klasik yaklaşımlarla etkileşim içinde yeni sentezler üretmektedir. Sosyologların düşünceleri bu çok-paradigmalı yapıyı yansıtmakta ve disiplinin evrimsel birikimini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, dünya sosyolojisinin teorik bir haritası çıkarılmış ve günümüz sosyolojisine yön veren temel düşünsel eksenler belirlenmiştir.

Çoklu sayıda bir seri halinde hazırlanacak olan bu makaleler dizisinde dünyadaki toplumbilim görüşleri "sosyolojinin sosyolojisi" yapılabilecek şekilde değerlendirilmesi düşünülmüştür. *Çağdaş Sosyolojik Düşüncenin Haritası: Kuramsal Gelenekler Işığında Sosyologların Perspektifleri* bu dizinin ilk çalışması olup dünya sosyolojisindeki gelişmeleri bazı önemli sosyologlar ve onların düşünceleri kapsamında tartışmaya açmaktadır. Toplumbilim sosyolojisi, sosyolojik entelektüel üretimde sosyo-tarihi bağlamların etkisinin analizi ile sosyal teorileri birleştiren bir sosyoloji alanıdır. Oldukça yeni bir alandır. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu için İktisadiyat sosyolojisinin görevi, kuramların/ teorilerin istintak etmesine odaklanarak, yeni epistemolojilere doğru hareket ederek, kabul edilmiş gerçekleri sorgulamaktır.⁶⁶ İngiliz sosyolog Andrew Halsey, 2004 yılında yayınlanan *A History of Sociology in Britain* [Britanya'da Toplumbilim Tarihi] adlı kitabıyla sosyoloji sosyolojisinin ana hatlarını çizmeye çalışmıştır. A. H. Halsey'in bu çalışması, İngiltere'deki ilk eleştirel sosyoloji tarihlerinden birisidir. Halsey, geçen yüzyılda disiplinin ihmal edilmesinin, genişlemesinin, parçalanmasının ve patlamasının canlı ve otoriter bir resmini sunmaktadır. Kitap, disiplinin kökenine yapılan edebi ve bilimsel katkıları ve yeni yüzyılın şafağında disiplinin karşılaştığı zorlukları incelemektedir.⁶⁷ Robert W. Friedrichs'in *A Sociology of Sociology* [Bir Toplumbilim Sosyolojisi] çalışması bilim sosyolojisinin bir sosyoloji tarihi olduğu iddiasıdır. Bu görüş Thomas Kuhn'un *The Structure of Scientific Revolutions* [Bilimsel Devrimlerin Yapısı] adlı yapıtındaki "paradigma değişimi" ya da "paradigma kayması" fikrine dayanmaktadır. Bu düşünceye göre paradigmlar mantıksal olarak ampirik kanıttan önce gelen kavramsal modeller etrafında inşa edildiğine dair ünlü bir argümandır. Bu nedendir ki bilimin nesnellüğünden ya da tarafsızlığından söz etmek birazcık yanlıştır. Normal dönemler dışındaki paradigma kaymalarında bilime yaklaşımlar her zaman değişmektedir. Bu, sosyoloji bilimi için de geçerlidir.⁶⁸

⁶⁶ Pierre Bourdieu, "The Practice of Reflexive Sociology," *An Invitation to Reflexive Sociology*, ed. Pierre Bourdieu ve Loïc J. D. Wacquant (Chicago: University of Chicago Press, 1992), 1–25.

⁶⁷ Albert Henry Halsey, *A History of Sociology in Britain: Science, Literature, and Society* (Oxford: Oxford University Press, 2004), 279.

⁶⁸ Randall Collins, "Review of *A Sociology of Sociology*, by R. W. Friedrichs," *American Journal of Sociology* 79/5 (1974), 1364.

Friedrichs, sistem ve çatışmayı iki ana unsur olarak görür. Sosyolojinin paradigmasını araştırdığımızda arkalarında bu işlerin bilimsel peygamberleriyle karşılaşırız. Bu mecazımız boşuna değildir. Pozitif felsefeyi hayatı boyunca savunan Auguste Comte bile “İnsanlık Dini”yle kendini peygamber ilan etmiştir. Sosyolojik paradigmaları geliştirenler aslında toplumla mesafelidirler. Bunların arkasında bulunan daha temel paradigmalarda vardır. Bu minvalde örneğin scientism/ bilime tapıcılığı düşünebiliriz. Daha geniş sosyal ethosta, sosyologların duruşu bir rahibin ya da peygamberin duruşu gibi mesafelidir. Seçkincidir, nesnelidir ve toplumsal düzeni olduğu gibi haklı çıkarır. Sosyolog daha işin başında soğuk ve bilimsel, tarafsız bir değer duruşunun otoritesini talep eder. Peygamber, insanı yaratıcı özne olarak gören bir aktivisttir. Sosyolog ise insanı bir çalışma nesnesi olarak görmektedir. Bu minvalde özne-nesne ilişkisini anlamlandırabilen ya da farkında olan çok az sosyolog vardır. Sosyolog, ahlaki standartlara karşı kişisel sorumluluk sahibi olmalıdır. İnsanı tanımak ve bu konuda sosyal kanunları bulmaya çalışmak çok zor bir olaydır. İnsanı anlamaya çalışırken paradigmalardan hareket etmek, işin başında insanları belli düşünce kalıplarıyla yorumlamak demektir.

Bu tartışmayı tarihi bir taslak izler. En eski sosyoloji tarzında [Paris Ekolü gibi] vizyonerlik ve kehanetsellik vardı. Dünya Savaşları’ndan sonra, bir zenginlik ve güvenlik dönemi başladı. Bu dönemde Talcott Parsons’ın işlevselciliğiyle özetlenen rahiplik tarzının yükselişi görüldü. *The Social System*, artık klasik olmuş bir eserdir. O, sosyal sistemi eylem teorisi olarak adlandırdığı şeyin yalnızca bir alt bölümü olarak açıklamıştır. Bir sosyal sistemi, aktörler arasındaki bir etkileşim ağı olarak tanımlamıştır. Parsons’a göre, sosyal sistemler dil sistemine dayanır ve kültürün sosyal sistem olarak nitelendirilebilmesi için bir toplumda var olması gerekir. Bu durum aslında toplumu modellemeyle ilgili bir kategorize etme sürecidir. Toplumbilim sosyolojisi yapmak safi bir benzetmeyle sosyolojinin altını oymaya çalışmak gibidir. “İlk Sosyolog-İlk Sosyalist Saint Simon”, bir keresinde; “insanların dertlerine çare olmayacaksa lanet olsun böyle bir bilime”, demiştir.⁶⁹ Baykan Sezer ekolü olarak düşünüldüğünde sosyolojinin doğasında Doğu-Batı çatışması vardır. Sosyoloji, sömürgeciliğin geliştirdiği bir bilimdir. Onun için toplumbilim sosyolojisi anladığımız manada klasik bilim tarihi yaklaşımından ziyade sosyolojiye eleştirel bir gözle bakabilmekle alakalıdır. Bazı sosyologların anladığı gibi toplumbilim sosyolojisi bir meta-teori (konusu teorinin kendisi olan) kuram ya da bilim de değildir. Mevcut teorileri eleştiri süzgecinden geçirerek yorumlamaktır. Bu yönüyle toplum üzerine altın madenciliği yapmaya benzetilebilir. Teorileri ne kadar çok tenkit edersek o derece hakikate yaklaşmış oluruz.

Sosyoloji disiplini, mevcut teorik geleneklerin ışığında toplumsal değişimlere ve bireysel yaşam deneyimlerine daha kapsamlı bir şekilde odaklanmalıdır. Bugün, küresel çapta hızla değişen toplumsal dinamikler ve teknoloji, sosyolojik teorilerin yenilikçi bakış açılarıyla şekillendirilmesini gerektirmektedir. Sosyologların, dijitalleşmenin etkileri, yapay zekâ ve biyoteknolojik gelişmeler gibi çağdaş olguları daha derinlemesine ele alarak bu yeni toplumsal sorunları geleneksel teorilerle uyumlu bir şekilde analiz etmeleri önemlidir. Ayrıca, sosyolojik araştırmalarda daha geniş bir disiplinler arası yaklaşım benimsenmeli; psikoloji, ekonomi ve çevre bilimleri gibi alanlarla bütünleşme sağlanarak sosyal yapının çok yönlü bir şekilde ele alınması teşvik edilmelidir. Toplumun daha adil, sürdürülebilir, eşitlikçi bir yapıya ulaşması adına, sosyologlar, sosyal değişim süreçleri ile birey-toplum ilişkilerini ele alırken, daha katılımcı ve eleştirel bir yöntem geliştirmelidir. Sosyolojinin, sadece akademik bir çerçevede değil, toplumun tüm katmanlarında etkili ve uygulamalı bir disiplin olarak varlık göstermesi için daha fazla pratik çözüm önerisi sunması beklenmektedir.

Sosyoloji, günümüz dünyasının karmaşık sorunlarına çözüm sunmada önemli bir araç olabilir. Bu, sadece teorik analizlerle değil, aynı zamanda pratik çözümler geliştiren bir disiplin olarak da kendini gösterebilir. Günümüz dünyasında karşılaşılan temel sorunlar, hızlı toplumsal değişim, dijitalleşme, çevresel krizler, ekonomik eşitsizlik ve kültürel çatışmalar gibi geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Sosyolojinin bu sorunları çözme potansiyeli, yeni kavramlarla daha da netleşebilir. Bu konuda şu önerilerimiz bulunmaktadır:

I. Dijital Sosyallik (Digital Sociality): Teknolojik gelişmelerle birlikte dijitalleşme, toplumun tüm katmanlarını dönüştürmüştür. Sosyoloji, dijital sosyallik kavramı üzerinden, çevrimiçi toplulukların ve sosyal medyanın bireyler üzerindeki etkilerini analiz edebilir. Bu kavram, insanların dijital ortamda kurduğu yeni ilişkiler, topluluklar ve kimlikler üzerinden toplumsal etkileşimi incelemeyi ifade eder.

⁶⁹ Cemil Meriç, *Saint-Simon: İlk Sosyolog, İlk Sosyalist* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015), 12–25.

Sosyoloji, bu dönüşümü anlamak ve bireylerin dijital dünya ile gerçek dünya arasındaki bağlarını güçlendirmek için çözümler geliştirebilir.

II. Çevresel Adalet (Environmental Justice): Günümüzün en acil sorunlarından biri olan çevresel kriz, sosyolojik bir perspektifle ele alınabilir. Çevresel adalet, çevresel bozulmanın toplumsal eşitsizliklerle ilişkisini inceleyen bir kavramdır. Sosyoloji, çevresel felaketlerin ve iklim değişikliğinin en fazla dezavantajlı grupları etkilediğini göstererek, bu grupların haklarını savunabilir ve toplumsal eşitlik temelinde çözüm önerileri geliştirebilir.

III. Hibrid Toplamlar (Hybrid Societies): Küreselleşme, kültürel etkileşimlerin artmasına ve farklı toplumsal yapılar arasında köprüler kurulmasına yol açmıştır. Hibrid toplumlar kavramı, farklı kültürlerin ve toplumların bir arada var olma biçimini ifade eder. Sosyoloji; kültürel çatışmaların, kimlik krizlerinin ve yerel-global ilişkilerinin çözülmesinde, toplumların çeşitliliğini ve etkileşimlerini dikkate alarak daha kapsayıcı ve anlayışlı bir toplumsal yapının inşasına katkı sağlayabilir.

IV. Yapay Zekâ ve İnsan İlişkileri (AI and Human Relations): Teknolojinin toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisi, sosyolojinin incelemesi gereken bir başka önemli alanı oluşturur. Yapay zekâ, bireylerin iş yaşamından eğitim süreçlerine kadar her alanda etkili olmaktadır. Sosyoloji, bu etkileşimlerin insan ilişkileri üzerindeki etkilerini analiz ederek, toplumsal yapıları dijitalleşmeye adapte edebilir ve bireylerin dijital ortamlarda sağlıklı ilişkiler kurmasına yönelik öneriler geliştirebilir.

V. Sosyal Dayanışma ve Kolektif İyilik (Social Solidarity and Collective Well-being): Sosyoloji, toplumun kriz anlarında dayanışma ve iş birliği üzerinden toplumsal bağları güçlendirmeyi hedefleyebilir. Kolektif iyilik, toplumların ortak refahını ve geleceğini korumak adına bireylerin birlikte hareket etmelerini vurgulayan bir kavramdır. Sosyoloji, toplumda bireylerin birbirine duyduğu güveni ve yardımlaşma kültürünü inşa ederek, toplumsal sorunlara karşı kolektif bir yaklaşım geliştirebilir.

VI. Sosyal Medya ve Kimlik İnşası (Social Media and Identity Construction): Günümüzde sosyal medya, kimlik inşası ve toplumsal etkileşimlerin merkezi bir unsuru haline gelmiştir. Sosyoloji, sosyal medya platformlarının bireylerin kimliklerini nasıl şekillendirdiğini, toplumsal normlara nasıl etki ettiğini inceleyerek, bu dijital alanlarda sağlıklı toplumsal ilişkiler kurmanın yollarını araştırabilir.

Sonuç olarak, sosyoloji, günümüz dünyasının karmaşık sorunlarına çözüm üretirken hem eski teorik gelenekleri hem de yeni kavramları birleştirerek toplumsal yapıyı yeniden şekillendirmeye yönelik katkılar sunabilir. Bu, birey ve toplum arasındaki dengeyi koruyarak, daha adil, sürdürülebilir ve etkili çözümler geliştirme potansiyeli taşır. Bu çalışma, sosyolojinin çok-paradigmalı omurgasını işlevselcilik, çatışma, sembolik etkileşimcilik ve faydacılık gibi klasik hatlarla; postmodernizm, feminizm, kültürel sosyoloji, ağ kuramı ve yeni materyalizm gibi çağdaş açılımları birlikte düşünerek haritalandırmıştır. Haritalamayı literatürde üretken bir çerçeveye dönüştürmek için “trans-paradigmatik haritalama”yı üç eksenli bir analitik matris (i) yapı-ajans (Archer/Giddens tartışması), (ii) anlam-iktidar (Alexander/Foucault uğrağı), (iii) insan-insan dışı (Latour/Barad yaklaşımları) olarak önerilmiştir. Bu matriste birleşme noktaları “eşik alanları” (threshold domains) olarak kavramsallaştırılmıştır: Örneğin kültürel sosyolojinin performans kuramı, çatışma ile işlevselci mirası ve mikro etkileşimleri bir arada eklemleyen bir eşiği temsil etmektedir; ağ toplumu tartışmaları ise iktidarın morfojenetik ağlar üzerinden yeniden dağıtımını görünür kılmaktadır. Böylece makale, değerler dizisinde birini tercih eden değil, epistemik çok sesliliği ölçen ve görünür kılan bir çatı önererek, kuramlar arası geçişleri sistematik olarak izlenebilir hale getirmiştir.

Nihai bir öneri olarak gelecekte, çalışmanın bibliyografik yaklaşımını “Bibliyografik Ağ ve Söylem İnceleme Protokolü (BASİP)” ile operasyonelize edilebilir: Sosyologlar-kuramlar-anahtar kavramlar arasında iki katmanlı (metin/söylem ve atıf/ağ) bir çizge kurulur; eklemleme yoğunluğu, disiplinler geçirgenlik ve aktör-heterojenliği endeksi gibi göstergelerle (ör. Dijital sosyallik, çevresel adalet, algoritmik yönetim olgularında) trans-paradigmatik etkileşimlerin açıklama gücü test edilebilmektedir. Son aşamada, makalenin önerdiği çoğul perspektiflerin politika ve kamusal sosyolojiye taşınması için “Trans-Paradigmatik Açıklama Gücü Endeksi (TPAE)” tanımlanabilir; bu endeks, belirli bir toplumsal sorunda hangi kombinasyonların (yapı/ ajans, anlam/ iktidar, insan/ insan dışı) daha yüksek öngörü ve müdahale kapasitesi verdiğini karşılaştırmalı olarak gösterecektir. Böylece dizinin devamı, klasik miras ile yeni açılımlar arasındaki metodolojik eklemlemeyi kanıtı dayalı bir programa dönüştürerek, sosyolojik tahayyülün güncel krizler (dijitalleşme, ekolojik eşitsizlikler, küresel akışlar) karşısında yenilenebilir bir analitik motor olarak konumlanmasını sağlayacaktır.

Kaynakça

- Abbott, Andrew. *Curriculum Vitae Andrew Abbott*. Erişim 23 Nisan 2026. <http://home.uchicago.edu/~aabbott/Papers/sv.pdf>
- Abell, Peter. *Model Building in Sociology*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1971.
- Abraham, Margaret. “Faculty Profile.” *Hofstra University*. 2023. Erişim 22 Nisan 2026. <https://www.hofstra.edu/hofstra-faculty/>
- Abu-Lughod-Janet L. *Before European Hegemony: The World System A.D. 1250–1350*. New York: Oxford University Press, 1991.
- Addams, Jane. *The Long Road of Woman’s Memory*. New York: The Macmillan Company, 1916.
- Airoots Interviews. “Arjun Appadurai.” *Airoots*. 21 Eylül 2008. Erişim 21 Mart 2026. <http://www.airoots.org/2008/09/airoots-interviews-arjun-appadurai/>
- Alba, Richard - Victor Nee. *Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2005.
- Alberoni, Francesco. *Innamoramento e amore*. Milano: Garzanti, 1979.
- Albrow, Martin. *The Global Age: State and Society Beyond Modernity*. Cambridge: Polity Press, 1996.
- Alexander, Jeffrey C. *Curriculum Vitae*. 2023. Erişim 21 Nisan 2026. http://sociology.yale.edu/sites/default/files/alexander_cv_feb14.pdf
- Amenta, Edwin L. *Lost Ground: American Social Spending and Taxation Policies in Depression and War*. Chicago: University of Chicago, Doktora Tezi, 1989.
- Ammerman, Nancy T. “Honorary Doctors of the Faculty of Theology – Uppsala University.” *Uppsala University*. 2023. Erişim 24 Nisan 2026. <https://www.uu.se/en/about-uu/academic-traditions/traditions/honorary-doctorates/honorary-doctors-of-the-faculty-of-theology>
- Anderson, Elijah. *Code of the Street: Decency, Violence, and the Moral Life of the Inner City*. New York: W. W. Norton, 1999.
- Anderson, Eric. *In the Game: Gay Athletes and the Cult of Masculinity*. Albany, NY: State University of New York Press, 2005.
- Anderson, Kevin B. *Marx at the Margins: On Nationalism, Ethnicity, and Non-Western Societies*. Chicago: University of Chicago Press, 2016.
- Antonovsky, Aaron. *Health, Stress and Coping*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1979.
- Arato, Andrew. *Curriculum Vitae*. 2016. Erişim 10 Nisan 2026. http://www.fehe.org/uploads/media/AndrewArato_CV.pdf
- Argumedo, Alcira. *Los silencios y las voces en América Latina: Notas sobre el pensamiento nacional y popular*. Buenos Aires: Ediciones del Pensamiento Nacional, 1993.
- Arnfred, Signe. *Sexuality and Gender Politics in Mozambique: Rethinking Gender in Africa*. Woodbridge: Boydell & Brewer / James Currey, 2011.
- Aron, Raymond. *Democracy and Totalitarianism*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1968.
- Aron, Raymond. *Démocratie et Totalitarisme*. Paris: Gallimard, 1965.
- Aron, Raymond. *L’opium des Intellectuels*. Paris: Calmann-Lévy, 1957.
- Aron, Raymond. *The Opium of the Intellectuals*. London: Secker & Warburg, 1957.
- Aronowitz, Stanley. “In Conversation: Stanley Aronowitz with Gregory Smulewicz Zucker.” *The Brooklyn Rail*. Erişim 24 Nisan 2026. <https://brooklynrail.org/2012/08/express/in-conversation-stanley-aronowitz-with-gregory-smulewicz-zucker>
- Arrighi, Giovanni - Beverly J. Silver. *Chaos and Governance in the Modern World System*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1999.

- Arrighi, Giovanni. *Adam Smith in Beijing: Lineages of the Twenty-First Century*. London: Verso Books, 2009.
- Arrighi, Giovanni. *The Long Twentieth Century: Money, Power and the Origins of Our Times*. New and Updated Edition. London–New York: Verso, 2010.
- Asplund, Johan. *Det Sociala Livets Elementära Former*. Göteborg: Bokförlaget Korpen, 1987.
- Asplund, Johan. *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft*. Göteborg: Bokförlaget Korpen, 1991.
- Aubert, Vilhelm. *The Hidden Society*. New Brunswick, NJ: Transaction Books, 1982.
- Ayala, Francisco. *Tragicomedia de un Hombre Sin Espiritu*. Madrid: Industrial Gráfica, 1925.
- Badinter, Élisabeth. *Fausse Route*. Paris: Éditions Odile Jacob, 2003.
- Badinter, Élisabeth. *L'Amour en plus: Histoire de l'amour Maternel (XVIIe–XXe siècle)*. Paris: Flammarion, 1980.
- Badinter, Élisabeth. *L'un est l'autre: Des Relations Entre Hommes Et Femmes*. Paris: Le Livre de Poche, 1987.
- Baert, Patrick. *The Existentialist Moment: Sartre's Rise as a Public Intellectual*. Cambridge: Polity Press, 2015.
- Bagú, Sergio. “La Economía de la Sociedad Colonial.” *Pensamiento Crítico* 27 (1969), 30–66.
- Bailey, Kenneth D. *Sociology and the New Systems Theory: Toward a Theoretical Synthesis*. Albany, NY: SUNY Press, 1994.
- Balandier, Georges. *Le Grand Système*. Paris: Fayard, 2001.
- Balch, Emily Greene. *Approaches to the Great Settlement: With a Bibliography of Some of the More Recent Books and Articles Dealing with International Problems*. New York: B. W. Huebsch, 1918.
- Balch, Robert W. “The Rise and Fall of Aryan Nations: A Resource Mobilization Perspective.” *Journal of Political and Military Sociology* 34/1 (2006), 81–113.
- Baltzell, E. Digby. *An American Business Aristocracy*. New York: Collier Books, 1962.
- Barbalet, Jack. *Weber, Passion and Profits: “The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism” in Context*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Barbieri, Teresita de. *Movimientos Feministas*. México: Universidad Nacional Autónoma de México, Coordinación de Humanidades, 1986.
- Barker, Eileen. *The Making of a Moonie: Choice or Brainwashing?* Oxford–New York: Blackwell, 1984.
- Barnes, Barry. *Scientific Knowledge and Sociological Theory*. London–Boston: Routledge & Kegan Paul, 1974.
- Barnes, Liberty Walther. *Conceiving Masculinity: Male Infertility, Medicine, and Identity*. Philadelphia: Temple University Press, 2014.
- Barthes, Roland. “The Death of the Author.” *Aspen* 5–6 (1967).
- Barthes, Roland. “The Death of the Author.” *Image, Music, Text*, çev. Stephen Heath, 142–148. London: Fontana, 1977.
- Barthes, Roland. *Fragments d'un Discours Amoureux*. Paris: Éditions du Seuil, 1977.
- Barthes, Roland. *Le Degré zéro de l'écriture*. Paris: Éditions du Seuil, 1953.
- Barthes, Roland. *Michelet par lui-même*. Paris: Éditions du Seuil, 1969.
- Barthes, Roland. *Mythologies*. Paris: Éditions du Seuil, 1957.
- Bourdieu, Pierre. “The Practice of Reflexive Sociology.” In *An Invitation to Reflexive Sociology*, ed. Pierre Bourdieu ve Loïc J. D. Wacquant, 217–260. Chicago: University of Chicago Press, 1992.

- Collins, Randall. "Review of *A Sociology of Sociology*, by R. W. Friedrichs." *American Journal of Sociology* 79/5 (1974): 1364–1367. Erişim 22 Nisan 2026. <http://www.jstor.org/stable/2776815>
- Course, S. "Reading: Defining the Sociological Imagination." *Course Sidekick*. Erişim 29 Mart 2026. <https://www.coursesidekick.com/sociology/study-guides/alamo-sociology/the-sociological-imagination-add-image>
- Davies, Christie. "Professor Stanislav Andreski." *The Independent*. 9 October 2007. Erişim 19 Nisan 2026. <https://www.independent.co.uk/news/obituaries/professor-stanislav-andreski-396376.html>
- Editors of *Encyclopædia Britannica*. "Robert Cooley Angell." *Encyclopædia Britannica*. Erişim 29 Mart 2026. <https://www.britannica.com/biography/Robert-Cooley-Angell>
- Giddens, Anthony. "Sociological Imagination." *Introduction to Sociology*, ed. Karl Bakeman. New York: W. W. Norton & Company, 1996.
- Giddens, Anthony. *Sociology*. Cambridge: Polity Press, 2006.
- Halsey, Albert Henry. *A History of Sociology in Britain: Science, Literature, and Society*. Oxford: Oxford University Press, 2004.
- Irizarry, Estelle. *Teoría y Creación Literaria en Francisco Ayala*. Madrid: Editorial Gredos, 1971.
- King, Anthony. "The Odd Couple: Margaret Archer, Anthony Giddens and British Social Theory." *The British Journal of Sociology* 61, suppl. 1 (2010): 253–260. <https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2009.01288.x>
- Lewis, William S. *Louis Althusser and the Traditions of French Marxism*. Lanham, MD: Lexington Books, 2005.
- Meriç, Cemil. *Saint-Simon: İlk Sosyolog, İlk Sosyalist*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2015.
- Mills, C. Wright. *The Sociological Imagination*. New York: Oxford University Press, 1959.
- Montag, Warren. *Althusser and His Contemporaries: Philosophy's Perpetual War*. Durham, NC: Duke University Press, 2013.
- Müller-Doohm, Stefan. *Adorno: A Biography*. Cambridge: Polity Press, 2005.
- National University. "Popular Theories of Sociology." *National University Blog*. Erişim 29 Mart 2026. <https://www.nu.edu/blog/popular-theories-of-sociology/>
- Warren, Michael. "Abrams, Mark Alexander [formerly Max Alexander Abramowitz]." *Oxford Dictionary of National Biography*. Erişim 29 Mart 2026. <https://doi.org/10.1093/ref:odnb/54696>
- Young-Bruehl, Elisabeth. *Hannah Arendt: For Love of the World*. New Haven: Yale University Press, 1982.